İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

İstanbul Hukuk Mecmuası, 81 (3), 861-909

DOI: 10.26650/mecmua.2023.81.4.0002
https://dergipark.org.tr/pub/ihm
http://mecmua.istanbul.edu.tr/tr/_

İstanbul Hukuk Mecmuası

Başvuru: 02.11.2023
Kabul: 19.12.2023

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Mevsimsiz (Zamansız/Erken) Davanın Yargı Kararları Kapsamında Değerlendirilmesi

Muhammet Özekes*, Nilüfer Boran Güneysu**

Öz

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 105 ilâ 113. maddeleri arasında dava çeşitleri yer almaktadır. Buna göre davalar; eda davası (HMK m 105), tespit davası (HMK m 106), belirsiz alacak davası (HMK m 107), inşaî dava (HMK m 108), kısmî dava (HMK m 109), davaların yığılması (HMK m 110), terditli dava (HMK m 111), seçimlik dava (HMK m 112) ve topluluk davası (HMK m 113) şeklinde sıralanmaktadır. Ancak bu düzenleme sınırlayıcı nitelikte değildir. Kanunda açıkça yer almayan, ancak özellikle yargı kararlarında ve kısmen de olsa öğretide "*mevsimsiz (zamansız/erken) dava*" şeklinde bir dava türü bulunmaktadır. Bu dava türü, yakın zamanda verilen kararlarla yeniden gündeme gelmiştir. Yargı kararları ile kabul edilen bu dava türü, yargı kararlarında da tanımlanmamış ve bu davanın şartları açıklanmamıştır. Kararlardan hareketle çok kısa olarak, mevsimsiz davanın "*çeşitli kanunlar gereğince henüz talep edilebilme aşamasında olmayan*" alacak veya talepler için kullanıldığı anlaşılmaktadır. Mevsimsiz dava bakımından sorun, özellikle davanın reddi söz konusu olduğunda karşımıza çıkmaktadır. Bu konu özellikle yakın zamanda verilen bir İçtihadı Birleştirme Kararının konusu olması sebebiyle yeninden tartışılmış ve güncellik kazanmıştır. Bu çalışmada yargı kararlarında mevsimsiz davanın görünümü dikkate alınarak mevsimsiz dava kavramı tanımlanmaya, bu dava türü ve niteliğinin belirlenmesine, bu davanın varlığı halinde verilmesi gereken karar ve yargılama giderlerinin incelenmesine, ayrıca bu yöndeki kararların değerlendirilmesine çalışılacaktır

Anahtar Kelimeler

Mevsimsiz Dava, Erken Dava, Zamansız Dava, Hukukî Yarar, Davanın Usûlden Reddi, Davanın Esastan Reddi, Vade, İçtihadı Birleştirme Kararı

Evaluating Unseasonable (Untimely/Early) Litigation Within The Scope of Judicial Decisions

Abstract

Articles 105 through 113 of the Turkish Code of Civil Procedure (CCP) regulate the following types of actions: the action for performance (Article 105), action for determination (Article 106), action for an indefinite receivable (Article 107), constructive action (Article 108), partial action (Article 109), aggregation of actions (Article 110), tertiary action (Article 111), optional action (Article 112), and class action (Article 113). However, these regulations are not restrictive. A type of lawsuit is also found that is not explicitly mentioned in the law but which is referred to as an unseasonal (untimely/early) lawsuit, particularly with respect to judicial decisions and partially with respect to doctrine. This type of lawsuit has come to the agenda again with recent judgments. While accepted by judicial decisions, this type of lawsuit is not defined regarding judicial decisions, and the conditions of this lawsuit are not explained. Based on the decisions the unseasonal action is understood in brief to be used for receivables or claims that are not yet at the stage of being able to be claimed pursuant to various laws. In terms of unseasonal actions, a problem arises especially when addressing the dismissal of the lawsuit. This issue has been discussed and brought to the agenda, especially as the subject of a recent Unification

* **Sorumlu Yazar:** Muhammet Özekes (Prof Dr), Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medenî Usûl ve İcra-İflâs Hukuku Anabilim Dalı, İzmir, Türkiye. E-posta: muhammet.ozekes@deu.edu.tr ORCID: 0000-0003-9689-1693

** Nilüfer BORAN GÜNEYSU (Doç. Dr.), Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medenî Usûl ve İcra-İflâs Hukuku Anabilim Dalı, Eskişehir, Türkiye. E-posta: nboran@anadolu.edu.tr ORCID: 0000-0002-3268-3331

Atıf: Ozekes M, Boran Gunysu N, "Mevsimsiz (Zamansız/Erken) Davanın Yargı Kararları Kapsamında Değerlendirilmesi" (2023) 81(3) İstanbul Hukuk Mecmuası 861. https://doi.org/10.26650/mecmua.2023.81.4.0002

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

of Jurisprudence Decision dated February 18, 2022. This study will attempt to: (1) define the concept of unseasonable lawsuit by taking into account the appearance of unseasonable lawsuit in judicial decisions, (2) determine this type of lawsuit and its nature, (3) examine the decision to be made in the presence of this lawsuit as well as the judicial expenses, and (4) evaluate the decisions in line with this.

Keywords
Unseasonable Lawsuit, Early Lawsuit, Untimely Lawsuit, Legal Interest, Procedural Dismissal of A Lawsuit, Dismissal of A Lawsuit Based on Merit, Fixed Date, Unification Of Jurisprudence Decision

Extended Summary

Articles 105 through 113 of the Turkish Code of Civil Procedure (CCP) regulate the types of lawsuits. However, these regulations do not have a limiting nature. A type of lawsuit is also found that is not explicitly included in the law and is referred to as an unseasonal (untimely/early) lawsuit, particularly with regard to judicial decisions and partially with respect to doctrine. The law makes no mention of this type of unseasonal lawsuit (untimely lawsuit/early lawsuit) nor provide any characterization. While accepted by judicial decisions, this type of lawsuit has also not been defined in these judicial decisions, and the conditions for this lawsuit are nowhere to be found. Based on the decisions, unseasonal lawsuits are understood to be used for receivables or claims that are not yet at the stage of being able to be claimed pursuant to various laws. In terms of unseasonal actions, a particular problem arises when addressing the dismissal of the lawsuit. This issue has been discussed and brought to the agenda, especially as the subject of a recent Unification of Jurisprudence Decision dated February 18, 2022. According to the judicial decisions, a lawsuit that is filed prematurely should be dismissed. However, whether the decision to dismiss this type of lawsuit is procedural or substantive is a matter of debate and needs to be evaluated. In judicial decisions, the unseasonal lawsuit is mostly dismissed procedurally on the basis of lack of legal interest. However, some judicial decisions have also observed that, in the event of the existence of an unseasonal lawsuit, a decision of dismissal is made based on the merits.

In terms of civil procedural law, the procedural or substantive dismissal of a lawsuit is subject to different conditions and consequences. In judicial decisions, however, the current aspect of the debate on whether to dismiss an unseasonal lawsuit procedurally or on its merits is based on the more practical and pragmatic reason of how to determine the attorney's fees rather than on any fundamental approach or perspective. In the event that an unseasonal lawsuit is dismissed procedurally, a lump sum attorney's fee will have to be decided upon in accordance with the Paragraph 2 of Article 7 of the Attorney Minimum Fee Tariff. If the case is dismissed on merits, a proportional attorney's fee is to be awarded.

The Unification of Jurisprudence Decision dated February 18, 2022 decided that, in a lawsuit filed for a receivable that is not yet due, whether it is due or not is a matter

to be evaluated ex officio and at every stage of the lawsuit within the scope of the legal interest as a condition of the lawsuit. With this case-law unification decision, a legal characterization has emerged where the due date is a litigation condition dependent on legal interest. Whether the receivable is due and whether the condition is met require an assessment of the substantive law. In an unseasonable lawsuit, the defendant asserts and proves that the claim is not yet due or that the condition has not yet been fulfilled. Claims regarding the maturity or condition may be asserted through defenses or objections. The ex officio consideration of these periods related to substantive law arises not from the fact that they are procedural conditions of action but from the fact that they have the nature of objections based on merit.

Explaining conditional or contingent receivables through the concepts of cause of action and legal benefit may cause problems in terms of enforcement and bankruptcy law. Enforcement law and civil procedural law are two complementary fields. Enforcement law is an extension of civil procedural law. If one accepts conditional receivables or due receivables as a condition of litigation, the enforcement office will have to take the condition and due date into consideration ex officio during the enforcement proceedings.

The decision to dismiss an unseasonal lawsuit only involves a determination that the receivable cannot yet be claimed. In an unseasonal lawsuit, the existence or non-existence of the original receivable is not evaluated. A decision has not yet been made regarding the receivable whose right to be claimed has not yet occurred. Although not applicable to all unseasonal lawsuits, this study has the opinion that a lawsuit that is filed before the condition is realized or before the maturity date has occurred should be dismissed for the time being in terms of receivables subject to condition or maturity. In the case of a claim for a future performance, the claimant's claim is not yet recognizable, and the claimant must wait until the due date. This decision is no final and definitive rejection of the claim. The dismissal of the lawsuit for the time being is a final procedural decision and not a final definitive rejection of the claim. Therefore, once the condition is fulfilled or the due date has been reached, the lawsuit may be reopened without facing the objection of res judicata. The procedural dismissal of unseasonal cases with a decision of dismissal for the time being will also resolve the issue of whether the attorney's fee will be fixed or proportional. Because unseasonable lawsuits are generally evaluated based on the concepts of substantive law and not procedural law, the realization of the condition, the arrival of the due date, or the expiration of the period after the lawsuit is filed are considered as new facts. Therefore, after the lawsuit is filed, facts such as the realization of the condition and the maturity or expiration of the term can be asserted by the parties as a rule without being subject to any prohibition regarding changing the claim and/or defense.

Giriş

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 105 ilâ 113. maddeleri arasında dava çeşitleri yer almaktadır. Buna göre davalar; eda davası (HMK m 105), tespit davası (HMK m 106), belirsiz alacak davası (HMK m 107), inşaî dava (HMK m 108), kısmî dava (HMK m 109), davaların yığılması (HMK m 110), terditli dava (HMK m111), seçimlik dava (HMK m 112) ve topluluk davası (HMK m 113) şeklinde sıralanmaktadır. Ancak bu düzenleme sınırlayıcı nitelikte değildir. Örneğin, mütelahik dava, boşanma davası, müdahalenin men'i davası, tahliye davası, taşınır veya taşınmaz davası, istihkak davası gibi farklı isimlendirmeler, kategoriler öğreti veya uygulama tarafından da yapılmaktadır. Hukuk yargılamasında tek bir dava tipolojisi ve tek bir yargılama usûlü bulunmamaktadır.

Kanunda açıkça yer almayan, ancak özellikle yargı kararlarında ve kısmen de olsa öğretide "*mevsimsiz (zamansız/erken) dava*" şeklinde bir dava türü bulunmaktadır. Bu dava türü, yakın zamanda verilen kararlarla yeniden gündeme gelmiştir. Mevsimsiz dava (zamansız dava/erken dava) şekildeki bir dava türü veya nitelendirmesi, kanunda yer almamakla birlikte, özellikle yargı kararlarında farklı şekillerde kabul görmüş, ancak yargı kararlarında da tanımlanmamış ve şartları açıklanmamıştır. Kararlardan hareketle çok kısa olarak, mevsimsiz davanın "*çeşitli kanunlar gereğince henüz talep edilebilme aşamasında olmayan"* alacak veya talepler için kullanıldığı anlaşılmaktadır. Mevsimsiz dava bakımından sorun, özellikle davanın reddi söz konusu olduğunda karşımıza çıkmaktadır. Bu konu yakın zamanda verilen bir İçtihadı Birleştirme Kararı'nın konusu olması sebebiyle yeninden tartışılmış ve güncellik kazanmıştır. Yargı kararlarına göre, henüz zamanı gelmeden açılan davanın reddi gerekir. Ancak bu davanın reddi kararının usûle mi, yoksa esasa mı ilişkin olduğu, şayet bu kategorilerden birine girecekse de nasıl değerlendirileceği tartışma konusudur. Yargı kararlarında mevsimsiz davanın çoğunlukla hukukî yarar yokluğuna dayanılarak usûlden reddi şeklinde bir sonuçla karşılaşılmaktadır. Ancak bazı yargı kararlarında, mevsimsiz davanın varlığı halinde esastan red kararı verildiği de görülmektedir.

Medenî yargılama hukuku bakımından davanın usûlden veya esastan reddedilmesi, farklı şart ve sonuçlara bağlanmaktadır. Ancak yargı kararlarında mevsimsiz davanın usûlden mi esastan mı reddedileceği tartışmasının güncel yönü, temel bir yaklaşım ve bakış açısından daha çok, daha pratik ve pragmatik bir sebebe, vekâlet ücretinin nasıl belirleneceğine dayanmaktadır. Mevsimsiz davanın usûlden reddi halinde, Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi'nin 7. maddesinin ikinci fıkrası gereğince, maktu vekâlet ücretine karar verilmesi gerekecektir. Davanın esastan red edilmesi halinde ise, nispî vekâlet ücretine hükmedilecektir.

Bu makalede, yargı kararlarında mevsimsiz davanın görünümü dikkate alınarak mevsimsiz dava kavramı tanımlanmaya, bu dava türü ve niteliğinin belirlenmesine, bu davanın varlığı halinde verilmesi gereken karar ve yargılama giderlerinin incelenmesine, ayrıca bu yöndeki kararların değerlendirilmesine çalışılacaktır. Bu değerlendirme yapılırken de konuya farklı görüşler ve bakış açılarıyla yer verilmesine, çözüm önerisi sunulmasına dikkat edilmiştir.

I. Genel Olarak Mevsimsiz Dava Kavramı ve Terminoloji

Davalar isimlendirilirken çeşitli ayrımlar altında değerlendirilmektedir. En sık karşılaşılan ve bilinen ayrım, talep edilen hukukî korumaya göre yapılan ayrımdır. Buna göre davalar; tespit, eda ve inşaî dava olarak üçe ayrılmaktadır. Yine talep sonucunun niceliğine göre davalar; kısmî dava, belirsiz alacak davası, objektif dava birleşmesi, terditli dava, seçimlik dava ve toplu (topluluk) dava olarak başka bir ayrıma tâbi tutulabilir[1]. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 105 ilâ 113. maddeleri arasında ise tahdidi olmamakla birlikte en temel dava çeşitleri düzenlenmiştir. Kanun koyucu dava çeşitlerini, eda davası (HMK m 105), tespit davası (HMK m 106), belirsiz alacak davası (HMK m 107), inşaî dava (HMK m 108), kısmî dava (HMK m 109), davaların yığılması (HMK m 110), terditli dava (HMK m 111), seçimlik dava (HMK m 112) ve topluluk davası (HMK m 113) olarak sıralamıştır.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun dava çeşitlerini düzenlenmesi ve dava çeşitlerine ilişkin düzenleme getirmesi sınırlayıcı nitelikte değildir. İsimlendirme, kanun koyucu tarafından yapılabileceği gibi öğreti veya uygulama da dava türlerinin isimlendirilmesini yapabilir. Nitekim kanunda sayılanlar dışında mütelahik dava, taşınır ve taşınmaz davası, alacak davası gibi daha genel isimlendirmelerin yanı sıra boşanma davası, müdahalenin men'i davası, tahliye davası ve istihkak davası gibi özel isimlendirmeler de yapılabilmektedir[2].

Kanunda yer almayan mevsimsiz dava ya da erken dava veya zamansız dava kavramı, daha çok yargı kararları ile ortaya çıkmış, doktrinde de bu yönüyle tartışılmıştır[3]. Yargı kararlarında bu dava türünün mevsimsiz dava[4], zamansız dava[5]

---

1 Murat Atalı, İbrahim Ermenek ve Ersin Erdoğan, *Medenî Usûl Hukuku* (5. Bası, Yetkin Yayınları 2022) 327 vd; Ali Cem Budak ve Varol Karaaslan, *Medenî Usul Hukuku* (6. Bası, Filiz Kitapevi 2022) 151 vd; Hakan Pekcanıtez, *Pekcanıtez Usûl C II* (15. Bası, On İki Levha Yayıncılık 2017) 960 vd; Süha Tanrıver, *Medenî Usûl Hukuku Cilt I* (Yetkin Yayınları 2016) 566 vd; Saim Üstündağ, *Medeni Yargılama Hukuku* (Filiz Kitapevi 2000) 314 vd; Hakan Pekcanıtez, Oğuz Atalay ve Muhammet Özekes, *Medenî Usûl Hukuku* (11. Bası, On İki Levha Yayıncılık 2023) 220 Kn 915-917.

2 Pekcanıtez (n 1) 960.

3 Ali Cem Budak ve Mustafa Okan Yağcı, 'Mevsimsiz Dava: Davanın Vaktinden Önce Açılması' (2023) 1 (70) Adalet Dergisi 17, 17 vd; Pekcanıtez, (n 1) 966, dn 75; Pekcanıtez/Atalay/Özekes (n 1) 216, Kn 903, dn 10.

4 İstanbul Anadolu 2 Fikrî ve Sınaî Haklar Hukuk Mahkemesi, 384/81, 09.07.2020; Bakırköy 1 Fikrî ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemesi, 60/419, 05.12.2019; Yargıtay 11 HD, 15023/284, 11.05.2017; Ankara 20 BAM, 20. HD, 1790/1060, 16.09.2021; Yargıtay 19 HD, 4204/1887, 24.02.2010 (Lexpera).

5 Yargıtay 13 HD, 1803/8598, 19.06.2008; Yargıtay 11 HD, 11399/10645, 01.11.2004; Yargıtay 13 HD, 6439/11641, 13.10.2008; İstanbul 16 BAM, 1923/1761, 20.10.2021 (Lexpera).

veya erken dava[6] şeklinde ifade edildiği görülmektedir. Tek bir kavram üzerinden hareket etmek ve gereksiz tekrarı önlemek adına bu çalışmada daha sık kullanılan "*mevsimsiz dava*" terimini tercih edeceğiz. Bu çalışma bakımından mevsimsiz dava ifadesi, erken veya zamansız dava ile aynı kavramı ifade etmektedir.

Yargı kararlarında mevsimsiz dava kavramı tanımlanmamış, sadece "davanın mevsimsiz açıldığı", yani zamanı gelmeden açıldığı veya "mevsimsiz davanın reddi gerektiği" gibi ifadelere yer verilmiştir[7]. Yargı kararlarında mevsimsiz dava kavramına bakıldığında -kural olarak maddî hukuk bakımından-*"henüz talep edilebilme aşamasında olmayan"* alacakların dava edilmesi halinde mevsimsiz davanın söz konu olduğu görülmektedir.

Medenî yargılama hukukunda, davanın adlandırılmasında kural olarak, davacının talebi veya nitelendirmesi dikkate alınmaktadır. Dava konusu, dava dilekçesinin zorunlu unsurlarındandır (HMK m 119/1-d). Davacı, boşanma davası, alacak davası gibi isimlendirmelerle dava konusunu dilekçesinde göstermektedir; ancak mevsimsiz dava nitelendirmesi, davacının talebinden hareketle belirlenmemektedir. Diğer dava türlerinden farklı olarak mevsimsiz davada, daha çok davalı veya karşı tarafın iddiaları doğrultusunda, alacağın maddî hukuka göre talep edilebilir olup olmadığı, daha doğrusu talep zamanının gelip gelmediği ve muaccel olup olmadığı yönünden nitelendirme yapılmaktadır. Şüphesiz mevsimsiz dava için, davalı tarafın iddia ve savunmalarının ispat edilerek mahkeme tarafından dikkate alınması gerekir.

Mevsimsiz dava, talep edilen hukukî koruma bakımından eda, tespit veya inşaî dava şeklinde açılabilir. Örneğin 10.000 Türk liralık alacağın ödenmesi talebi bir eda davası veya 100.000 Türk liralık borcun olmadığının, henüz ödenmek zorunda bulunmadığının tespitine yönelik açılan dava, bir tespit davası niteliğinde olabilir. Ancak davalının, eda veya tespit davasına ilişkin talep hakkının henüz doğmadığını iddia etmesi halinde, mevsimsiz dava ortaya çıkacaktır. Yine talep sonucunun niceliği dikkate alınarak açılan örneğin belirsiz alacak davası, talep hakkının henüz doğmadığı iddiası halinde mevsimsiz dava olarak adlandırılacaktır. Bu açıdan bakıldığında, aslında mevsimsiz dava nitelendirmesi, bir davaya karakterini vermekten çok, ikincil bir isimdir ve özellikle davanın reddi halinde böyle bir nitelendirme anlam kazanmaktadır. Zira davanın kabulü halinde duruma göre; eda, tespit veya inşaî hükmün şartlarının oluşması ve davacının davasının kısmen ya da tamamen kabulü gündeme gelmektedir. Örneğin 10.000 Türk lirasının ödenmesi için açılan alacak davasının kabulü halinde, eda hükmü; ancak eda davasında henüz talep hakkının bulunmaması nedeniyle reddi halinde ise, yargı kararları gereğince mevsimsiz dava kavramından bahsedilebilecektir.

---

6 Yargıtay 23 HD, 5347/3316, 30.05.2016; Yargıtay 23 HD, 5390/2108, 04.04.2016 (Lexpera).

7 İstanbul Anadolu 2 Fikrî ve Sınaî Haklar Hukuk Mahkemesi, 384/81, 09.07.2020; İstanbul Anadolu 2 Fikrî ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemesi, 386/82, 9.07.2020; İstanbul Anadolu 2 Fikrî ve Sınaî Haklar Hukuk Mahkemesi, 385/69, 07.07.2020; Yargıtay 11 HD, 15023/2847, 11.05.2017; Yargıtay 11 HD, 12792/5147, 20.05.2003 (Lexpera).

Yargı kararlarında mevsimsiz dava teriminden hareketle henüz muaccel olmamış, vadesi gelmemiş bir alacak için yapılan takip de "*mevsimsiz takip*" olarak nitelendirilebilmektedir. Bu konuya ayrıca aşağıda değinilecektir.

Aşağıda değerlendirme bölümünde ayrıntısına girmekle birlikte "mevsimsiz dava" veya benzeri ifadelerle yeni bir dava tipolojisi oluşturmanın gerekli olmadığı, yararlı da olmayacağı ve farklı sorunlara yol açacağı kanaatindeyiz. Farklı sebeplerle henüz şartları oluşmadan ya da zaman ve sürelere uyulmadan açılan davaları böyle tek bir kategoriymiş gibi sınıflandırmak doğru değildir. Çünkü, belirli şartların bir araya gelmesiyle açılması gereken bir davada, bu konudaki şartlarda eksikliğin olması, beklenmesi gereken belirli sürenin henüz dolmaması, aslında o talep bakımından şartların oluşmadığı anlamına gelmektedir; bu durumla salt bir alacağın muaccel olmaması aynı şey değildir. Her ikisini de aynı havuza atıp mevsimsiz dava demek doğru sonuç doğurmamaktadır. Birinde talebin şartları, yani aslında belki de alacak henüz yokken, diğerinde henüz talep edilebilir nitelikte olmayan bir alacak bulunmaktadır. Bu iki durumun hem usûl hem esas bakımından aynı şekilde değerlendirilmesi mümkün olamaz. O sebeple mevsimsiz dava ifadesi de, kategorisi de yanıltıcı ve kümülatif bir değerlendirmeyi, içeriğini bir tanım altında toplamayı mümkün kılmayan bir yapıyı ifade etmektedir. Yine bundan dolayıdır ki, bu konuda gerçek anlamda "ağyarını mani efradını câmi" (gereksiz unsurları dışarda bırakan, olması gerekenleri içine alan) bir tanım da yapılamamakta, genel geçer ifadelerle bu dava nitelendirilmektedir. Sonuç olarak hem içerik hem terminolojik bakımdan "*mevsimsiz dava*" gerçekte hukukî karşılığı olmayan, tam olarak içi doldurulamayan bir kavramı ifade etmektedir.

II. Yargı Kararlarında Mevsimsiz Dava

A. Genel Olarak

Yargı kararlarında mevsimsiz dava kavramı, ilk derece mahkemesi kararlarında olduğu gibi üst derece mahkemesi ve Yargıtay kararlarında da görülmektedir. Yargı kararlarında tespit edebildiğimiz kadarıyla "mevsimsiz dava", özellikle fikrî mülkiyet hukukunda yoğunlaşmaktadır. 6769 sayılı Sınaî Mülkiyet Kanunu'nun "Markanın Kullanılması" kenar başlıklı 9. maddesinin birinci fıkrası gereğince; tescil tarihinden itibaren beş yıl içinde haklı bir sebep olmadan tescil edildiği mal veya hizmetler bakımından marka sahibi tarafından Türkiye'de ciddî biçimde kullanılmayan ya da kullanımına beş yıl kesintisiz ara verilen markanın iptaline karar verilir. Kanun koyucu, markanın kullanılmaması nedeniyle iptal edilebilmesi için beş yıllık kesintisiz bir kullanmama halini aramaktadır. Beş yıllık sürenin dolmasından önce

açılan davanın, zamansız talep nedeniyle reddedilmesi gerektiği ifade edilmektedir[8]. Bu çerçevede Sınaî Mülkiyet Kanunu gereğince beş yıllık süre dolmadan açılan davalar, "mevsimsiz dava" olarak nitelendirilmekte ve reddedilmektedir[9]. Marka terkini için açılan davada, eğer dava açıldığı sırada marka henüz tescil edilmemişse, zamanı gelmemiş mevsimsiz bir davanın olduğu kabul edilmektedir[10]. Patent hakkına tecavüz edilmediğinin tespiti için açılan davada, ilacın ruhsatlandırma aşamasında olması nedeniyle davanın mevsimsiz olduğuna ve davanın hukukî yarar yokluğundan reddine karar verilmiştir[11].

Konuya ilişkin yargı kararlarında rastlanan bir diğer örneği, alacak bakımından önce off-shore bankasına başvurulması, bu banka hakkında yasal işlemlerin tüketilmesi üzerine dava açılabileceği, bu işlemlerin yapılmaması halinde davanın zamansız olduğuna ilişkin kararlar oluşturmaktadır. Zamansız açılan bu tür davaların husumet yokluğundan reddine karar verildiği de görülmektedir[12].

Bilindiği üzere İcra ve İflâs Kanunu'nun 308b maddesi gereğince, konkordatoda alacakları itiraza uğramış olan alacaklılar, tasdik kararının ilânı tarihinden itibaren bir ay içinde dava açabilirler. Konkordatonun tasdik kararından önce açılan davalar, yine mevsimsiz dava olarak nitelendirilmektedir[13]. Kooperatifin aidatlara ilişkin üç yıllık erteleme kararı aldığı durumda üç yıllık süreden önce açılan davalar da, alacak henüz muaccel olmadığı için mevsimsiz dava olarak değerlendirilmektedir[14]. İhtiyatî tedbir nedeniyle zararın tazminine ilişkin açılan bir davada mahkeme, ihtiyatî tedbirin devam ettiğini ve bu nedenle tazminat davasının mevsimsiz olduğuna karar vermiştir[15].

Mevsimsizlik nitelendirmesi, sadece davaya özgü bir kavram değildir, duruma

---

8 Örneğin Meltem Aras, 'Markanın İptali' (Legalblog, 30.06.2020) https://blog.lexpera.com.tr/markanin-iptali/ (Erişim Tarihi 14.11.2022).

9 "…Sınai Mülkiyet Kanununa göre henüz -----yıllık sürenin dolmadığı, davalının markayı kullanma yükümlülüğü için yasanın aradığı sürenin tamamlanmadığı, davacının dava tarihi itibariyle kullanmama nedenine dayalı iptal davası açma imkanının olmadığı davanın mevsimsiz olarak açıldığı…" İstanbul Anadolu 2. Fikrî Ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemesi, 386/82, 09.07.2020 (Lexpera). Öğretide markanın kullanılmamasının def'i olarak nitelendirilmesinin isabetli olmadığı, markanın kullanılmamasının hâkim tarafından re'sen dikkate alınamayacağı ifade edilmektedir. Markanın kullanılmaması def'i yerine, "kullanmama savunması" kavramı önerilmektedir. Osman Umut Karaca, *Markayı Kullanma Zorunluğu ve Kullanmamanın Hukuki Sonuçları* (Lykeion Yayıncılık 2017) 88.
"…Sınai Mülkiyet Kanununa göre henüz -----yıllık sürenin dolmadığı, davalının markayı kullanma yükümlülüğü için yasanın aradığı sürenin tamamlanmadığı, davacının dava tarihi itibariyle kullanmama nedenine dayalı iptal davası açma imkanının olmadığı davanın mevsimsiz olarak açıldığı…" İstanbul Anadolu 2 Fikrî Ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemesi, 384/81, 09.07.2020. Benzer yönde İstanbul Anadolu 2 Fikrî Ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemesi, 386/82, 09.07.2020; Bakırköy 1 Fikrî ve Sınaî Haklar Hukuk Mahkemesi, 60/419, 05.12.2019; Yargıtay 11 HD, 10132/17196, 10.11.2014; HGK, 775/310, 16.03.2016 (Lexpera).

10 Yargıtay 11 HD, 3308/6468, 06.07.2000; Yargıtay 11 HD, 2681/611, 21.01.2020; İstanbul 2 Fikrî ve Sınaî Haklar Hukuk Mahkemesi, 38/112, 13.02.2020 (Lexpera).

11 Yargıtay 11 HD, 4941/11860, 11.11.2015; İstanbul 1 Fikrî ve Sınaî Haklar Hukuk Mahkemesi, 243/111, 27.02.2020 (Lexpera).

12 Yargıtay 11 HD, 2650/932, 08.02.2005; Yargıtay 11 HD, 15975/11383, 28.06.2012; Yargıtay 11. HD, 12432/6062, 31.05.2004 (Lexpera).

13 Bakırköy 3 Asliye Ticaret Mahkemesi, 847/1084, 07.11.2019 (Lexpera).

14 Yargıtay 23 HD, 2786/2441, 29.03.2012 (Lexpera).

15 İstanbul 9 Asliye Ticaret Mahkemesi, 495/173, 25.02.2020 (Lexpera).

göre takipler için de kullanılabilmektedir. Yargı kararlarında vade tarihinden önce takip yapılması halinde *mevsimsiz icra takibinin* söz konusu olduğu da ifade edilmektedir[16]. Ancak bunun yol açacağı sorunlar, bir davadakine göre daha büyük olabilir. Bu konuya aşağıda ayrı bir başlık altında değerlendirme bölümünde ayrıca yer verilecektir.

Yargı kararlarında geçici hukukî koruma bakımından mevsimsiz talebe ilişkin bir karara rastlanılmamıştır[17]. Ancak geçici hukukî korumalarda duruma göre henüz talep zamanı gelmeden de geçici hukukî koruma istenebileceğinden, hatta bazen bu zorunlu olduğundan geçici hukukî koruma için mevsimsiz talepten söz edilmesi kanaatimizce zaten doğru veya mümkün olmaz. Bu konuyu aşağıda değerlendirme bölümünde ayrıca değinilecektir.

Mevsimsiz dava kavramı, sadece ilk derece mahkemesi veya Yargıtay kararlarında kullanılmamaktadır. Anayasa Mahkemesi de, mahkemeye erişim hakkına ilişkin verdiği bir kararda *"…idareye başvuru yapıldıktan sonra verilen cevabın kesin olmadığı takdirde beklenecek olan altı aylık süre, dava açmak için değil idarenin cevabını beklemek içindir. İdarenin kesin cevabını bekleme yolunu tercih edenler açısından dava açmak için altı aylık sürenin dolmasını beklemek zorunludur. Söz konusu altı aylık bekleme süresi içinde davanın açılması hâlinde ise bekleme süresi sona ermediğinden erken dava açılması durumu söz konusu olmakta ve dava incelenmeksizin reddedilmektedir…"* ifadesine yer vermek suretiyle erken dava kavramını kullanmıştır[18].

B. Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı

Yargıtay İçtihatları Birleştirme Büyük Genel Kurulu'nun, 18.02.2022 tarihinde verdiği erken açılmış davaya ilişkin kararı[19], çalışmamız bakımından özel önem arz etmektedir. Henüz vadesi gelmemiş alacak için açılan davalar hakkında mahkeme tarafından ne şekilde ve nasıl hüküm kurulması gerektiği, buradan varılacak sonuca göre yargılama giderleri kapsamında olan avukatlık ücretinin belirlenmesinde nispî vekâlet ücretine mi yoksa tarifeye göre maktu vekâlet ücretine mi hükmedileceği ilgili kararla belirlenmiştir. Henüz vadesi gelmemiş alacaklar bakımından verilecek karar ve yargılama giderleri konusunda, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu ile Yargıtay Hukuk Daireleri arasında görüş ve uygulama farklılığı bulunmakta idi. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu ve Yargıtay Hukuk Daireleri arasındaki içtihat ve uygulama farklılığı nedeniyle içtihatların birleştirilmesine karar verilmesi talep edilmişti.

---

16 Yargıtay 19 HD, 4204/1887, 24.02.2010 (Lexpera).

17 Şarta ve vadeye bağlanmış alacaklar ile müstakbel alacakların durumuna ilişkin bkz Erim Erişir, *Geçici Hukukî Temelleri ve İhtiyatî Tedbir Türleri* (On İki Levha Yayıncılık 2013) 185-188. Ancak geçici hukukî korumalarda duruma göre henüz talep zamanı gelmeden de geçici hukukî koruma istenebileceğinden, geçici hukukî koruma için mevsimsiz talepten söz edilmesi kanaatimizce zaten doğru veya mümkün olmaz. Olsa olsa burada geçici hukukî korumanın şartlarının mevcut olmadığı söylenebilir.

18 Anayasa Mahkemesi, 2018/34064, 17.03.2021 (Lexpera).

19 Yargıtay İçtihatları Birleştirme Büyük Genel Kurulu, RG 04.10.2022, S 32003, 18.02.2022, 5/1.

Yargıtay İçtihatları Birleştirme Büyük Genel Kurulu, kararında öncelikle ilgili dairelerin ve Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun görüşlerini kısaca açıklamıştır. Bu çerçevede Yargıtay 19. Hukuk Dairesi, "*ifa zamanı gelmemiş bir alacak için açılmış davada esastan ret kararı verilmesi ve dolayısıyla yargılama giderlerinden olan vekalet ücretinin tayininde davalı yararına nisbî vekalet ücreti verilmesi gerektiğini"* belirtmektedir. Yargıtay 4, 8, 9, 11 ile 15, 22 ve 23. Hukuk Daireleri ise, *"ifa zamanı gelmemiş bir alacak için açılmış davada mahkemece usulden ret kararı verilmesi ve dolayısıyla hükmedilecek vekalet ücretinin maktu olması gerektiği"* görüşündedir[20]. İçtihadı Birleştirme Kararı'nda, ifa, ifa zamanı, dava şartları ve hukukî yarara ilişkin genel bilgiler verilmiştir. Öğretide de eleştirildiği üzere[21], yirmi sayfalık bir kararın yaklaşık bir sayfalık çok da tatminkâr ve ayrıntılı olmayan yüzeysel sayılacak gerekçesiyle,

> "*ifa zamanı gelmemiş (vadesi gelmemiş, muaccel olmayan, müeccel) bir alacak için açılmış dava, erken açılmış dava niteliğinde olduğundan, bu davanın açılmasında henüz hukukî yarar bulunmamaktadır. O nedenle, HMK'nın 114/1-h bendinde dava şartları arasında sayılan hukukî yararın bulunmadığı durumda, davanın esastan değil, HMK'nın 115/2. maddesi gereği usulden reddine karar verilmesi gerekir"*

şeklinde oybirliği ile karar verilmiştir. Bu şekilde, mevsimsiz dava kavramının tanımı, unsurları ve özelliklerine değinilmeden; vadesi gelmeden açılmış davanın hukukî yarar yokluğu nedeniyle usûlden reddedilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla ilgili kararda maddî hukukta yer alan muacceliyet kavramı, yargılama hukuku kavramlarından olan dava şartı ile açıklanmaya çalışmıştır.

Yargıtay Kanunu'nun 45. maddesinin beşinci fıkrası gereğince; içtihadı birleştirme kararları benzer hukukî konularda Yargıtay Genel Kurullarını, dairelerini ve adliye mahkemelerini bağlamaktadır. İçtihadı birleştirme kararlarının[22] hukukî niteliğine ilişkin; ilke kararı mı yoksa yeni bir hukuk kuralı mı olduğu tartışmaları bulunmakla birlikte[23], bu kararların Yargıtay Kanunu gereğince, benzer hukukî konularda Yargıtay Genel Kurullarını, dairelerini ve adliye mahkemelerini bağladıkları açıktır. 18.02.2022 tarihli İçtihadı Birleştirme Kararı'ndan sonra tüm yargı organları, vadesi

---

[20] Yargıtay İçtihatları Birleştirme Büyük Genel Kurulu, 5/1, 18.02.2022 (Lexpera).

[21] Muhammet Özekes, 'Muaccel Olmayan Alacak İçin Açılan Dava Esası mı Usûlü mü İlgilendirir? Yargıtay'ın Konuyla İlgili Çok Yeni Bir İBK Üzerine Kısa Değerlendirme' (Hukuki Haber, 27.12.2022) https://www.hukukihaber.net/muaccel-olmayan-alacak-icin-acilan-dava-uslu-mu-esasi-mi-ilgilendirir-yargitayin-konuyla-ilgili-cok-yeni-bir-ibk-uzerine-kisa-degerlendirme-makale,10427.html (ET 18.11.2022).

[22] İçtihadı birleştirme kararlarının tarihi gelişimi için bkz Ramazan Arslan, Ejder Yılmaz, Sema Taşpınar-Ayvaz ve Emel Hanağası, *Medenî Usul Hukuku* (8. Bası, Yetkin Yayınları 2022) 97-101; Nurbanu Erzurumlu-Işık, *Medenî Usûl Hukukunda Yorum-Hukuk Yaratma ve İçtihadı Birleştirme Kararları* (On İki Levha Yayıncılık İstanbul 2023) 234 vd; Fahrettin Kayhan, 'Özel Hukuk Uygulamasında Yargı İçtihatlarının Ve İçtihadı Birleştirme Kararlarının Normatif Gücü' (1999) 2 TBBD 341, 355-357; Hakan Pekcanıtez, 'Yargıtay Yönünden Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Değerlendirilmesi' (2019) 32 (144) TBBD 383, 390-394.

[23] Tankut Centel, 'İş ve Sosyal Güvenlik Hukukuna İlişkin Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararlarının Uygulamadaki Yönlendirici Etkileri' (1989) Yargıtay Dergisi 361, 362; Kayhan (n 22) 357-359; Mehmet Yüce ve Fulya Mercimek, 'Türk Vergi Hukukunda İçtihatların Bağlayıcılığı ve Hukuk Kaynağı Olarak Değerlendirilmesi' (2014) 9 (119-120) BÜHFD 7, 16-19.

gelmemiş bir alacak için açılmış davada, vadenin gelip gelmediğini dava şartı olan hukukî yarar kapsamında re'sen ve davanın her aşamasında değerlendirecektir. Bu içtihadı birleştirme kararı ile "muacceliyetin hukukî yarara bağlı bir dava şartı" olduğu yönünde bir hukukî nitelendirme ortaya çıkmıştır. Bu noktada İçtihadı Birleştirme Kararı'nın sadece vadesi gelmemiş mevsimsiz davalara yönelik olduğunun ve bu bağlamda dar yorumlanması gerektiğinin de altı çizilmelidir. Sonuç olarak İçtihadı Birleştirme Kararı'nın tüm mevsimsiz davalar bakımından kıyasen[24] adeta bir kanun hükmü gibi değerlendirilmesi hukuka uygun olmayacaktır.

Bu kararın maddî hukuk meselesi olan muacceliyeti, usûlî bir mesele olan dava şartına dönüştürmesi farklı sakıncaları doğurabilecektir. Bu konuda aşağıda değerlendirme bölümünde yer verilmekle birlikte, bu karara bu yalın haliyle ve düz bir mantıkla bakılırsa, şunu söylemek rahatlıkla mümkündür: Muacceliyet artık bir davanın açılması bakımından maddî hukuk meselesi değil, dava şartı olması sebebiyle usûl hukuku meselesidir. Bu duruma göre artık ya borçlar hukukçuları usûl hukukçusu olmuştur ya da usûl hukukçuları aynı zamanda borçlar hukuku uzmanı da sayılacaktır. Şüphesiz hukuk böyle bir düz mantığı kabul etmez; ama maalesef kararın bir süre sonra özü ve çıkışı unutulup bu düz mantığa dönüşme ihtimali vardır ki, bunun uygulamamızda farklı örnekleri mevcuttur. Örneğin, yıllarca bozmadan sonra ıslahın mümkün olup olmayacağına ilişkin tartışmada, Yargıtay'ın bozmadan sonra da tahkikatın henüz bitmediğine ilişkin ve ıslahla ilgili olmayan 1959 tarihli İçtihadı Birleştirme Kararı[25], bozmadan sonra tahkikat bitmediği dolaylı yorumu ile ıslah yapılacağına gerekçe yapılmıştır. Korkarız ki, mevsimsiz dava ile ilgili bu karar da uygulamada başka bir tehlikeye yol açacaktır.

III. Mevsimsiz Davanın Şartları ve Ortaya Çıktığı Durumlar

Yargı kararlarında farklı durumlar ortaya çıksa da mevsimsiz dava, kanunlarda tanımlanmadığı gibi, örnekleri yukarıda verilen yargı kararlarında da tam olarak tanımlanmamış ve bu dava türünün şartları açıklanmamıştır. *Budak ve Yağcı* mevsimsiz davayı tanımlamamakla birlikte, davanın erken açılması nedeniyle reddine ilişkin halleri;

- alacak hakkı doğmasına rağmen talep hakkının doğmaması,
- geniş anlamda borç ilişkisi mevcut olmasına rağmen bu borç ilişkisinden doğması beklenen alacağın henüz doğmamış olması,
- yenilik doğuran haklarda hakkın kullanılabilir hale gelmesi için aranan unsurların henüz tamamlanmamış olması,

[24] Budak/Yağcı (n 3) 40.

[25] Yargıtay İçtihatları Birleştirme Büyük Genel Kurulu, 13/5, 04.02.1959, RG, 28.04.1959.

- süreye bağlı haklarda hakkın bağlı olduğu sürenin henüz başlamamış olması ve
- davanın açılmasının özel bir kanun hükmü ile ertelenmesi

olarak beş başlık altında değerlendirmektedir[26].

Burada belirtilenler tamamen gözardı edilemese de, biz ise konuyu biraz daha farklı değerlendirmenin daha uygun olduğunu düşünüyoruz. Kanımızca yenilik doğuran hakların kullanılabilir hale gelmesi için aranan unsurların tamamlanmamış olması[27] ve dava açılmasının özel bir kanun hükmü ile ertelendiği durumlar çoğunlukla özel dava şartı niteliğindedir[28]. Özel dava şartlarının bulunduğu haller ile mevsimsiz dava her zaman benzer durumları ifade etmemektedir. Özel dava şartları usûlî niteliktedir ve mahkeme tarafından re'sen dikkate alınmaktadır. Özel dava şartları, dava şartı olması bakımından zaten davanın açılmasına baştan engel olan ve çoğunlukla da şeklen değerlendirilebilecek hallerdir. Örneğin İcra ve İflâs Kanunu'nun 69. maddesinde düzenlenen borçtan kurtulma davasının özel dava şartı gereği, ilk duruşma gününe kadar dava konusu alacağın %15'i oranında teminat gösterilmesi zorunludur. Teminatın yatırılmaması durumunda dava başkaca bir inceleme yapılmadan dava şartı yokluğundan reddedilir[29]. Mevsimsiz dava, nadiren usûlî konulara ilişkin olabileceği gibi esasen ve özünde maddî hukuku ilgilendiren konulara yöneliktir. Karalarda en sık görülen Sınaî Mülkiyet Kanunu gereğince markanın beş yıl kesintisiz kullanılmaması, şeklî bir konu iken; şarta veya vadeye bağlı alacak konusu maddî hukuka ilişkin bir değerlendirmeyi gerektirmektedir.

Yukarıda verilen kararlardan hareketle, kanımızca mevsimsiz dava olarak nitelendirilen davanın temelde iki kategorik şekilde ortaya çıktığını söylemek mümkündür:

- Bunlardan birincisi ve yargı kararlarında da en çok rastlanan, bir davanın açılabilmesi için belirli sürenin dolması veya hakkın yahut alacağın talep edilmesi için belirli şartların oluşmasının arandığı hallerde bu sürenin dolmaması, şartların gerçekleşmemesi halidir.
- İkincisi ise, özellikle İçtihadı Birleştirme Kararı'nda da ifade edilen, bir talebin veya alacağın henüz muaccel olmamasına rağmen davanın açılması

[26] Budak/Yağcı (n 3) 19-24.

[27] Arslan/Yılmaz/Taşpınar-Ayvaz/Hanağası (n 22) 343-344; Hakan Albayrak, 'Tasarrufun İptali Davalarında Yargıtay Tarafından Kabul Edilen Özel Dava Şartları' (2015) 64 (4) AÜHFD 931, 934; Pekcanıtez (n 1) 925; Pekcanıtez/Atalay/Özekes (n 1), 217-218, Kn 906-907.

[28] Mine Akkan, 'Arabuluculuk Faaliyeti Sonucunda Anlaşılan Hususlarda Dava Açma Yasağı ve Sonuçları' (2018) 20 (2) DEÜHFD 1, 8-14; Süha Tanrıver, 'Dava Şartı Arabuluculuk Üzerine Bazı Düşünceler' (2020) 147 TBBD 111, 112 vd.

[29] Borçtan kurtulma davasında teminat için bkz Emel Şeyda Ergün-Toğrul, 'Borçtan Kurtulma Davasında Teminat' (2022) 18 (53) MİHDER 699, 699 vd; Talih Uyar, 'İcra Hukukunda Borçtan Kurtulma Davası (İİK m. 69/II, III, IV, V)' (2005) (58) TBBD 323, 323 vd.

veya şarta bağlı alacaklarda henüz şartın gerçekleşmemesine rağmen dava açılması halinde ortaya çıkan durumdur.

Bu iki konuyu ayrı ayrı değerlendirmekte yarar olduğunu düşünüyoruz. Çünkü, birinci durum, daha ziyade şeklî, her zaman olmasa da bazen usûlî alana ilişkin iken, muacceliyet doğrudan maddî hukukla bağlantılı bir konudur.

Davanın belirli bir süre veya zamanla sınırlanması ve davanın bu süre veya zamandan önce ya da sonra açılması mümkündür. Davanın belirli süre veya zaman diliminden önce veya sonra açılması halinde davanın reddi sonucu ile karşılaşılacaktır[30]; ancak davanın esastan mı usûlden mi reddedileceğinin tespit edilmesi gerekecektir. Örneğin zamanaşımına uğramış bir borç için dava açılması veya hak düşürücü süreye bağlı bir hakkın süre dolduktan sonra dava edilmesi mümkündür. Bu gibi durumlarda dava esastan reddedilmekte ve uyuşmazlık geleceğe etkili ve kesin olarak sona ermektedir. Mevsimsiz davada ise, zamanaşımı veya hak düşürücü süreden farklı olarak süresinin dolmasından veya zamanından önce açılmış bir dava bulunmaktadır. Davanın esastan mı usûlden mi reddedileceği, usûlden red halinde hangi sebepten reddedileceği, hâkimin ilgili durumları re'sen mi dikkate alacağı gibi soruların cevaplanması gerekmektedir.

Mevsimsiz davanın uygulamadaki örnekleri dikkate alındığında "süre" ve "zaman" unsurlarının farklı şekillerde ön plana çıktığı görülmektedir. Süre ve zaman unsuru bakımından, hak düşürücü süreler ve zamanaşımının çalışmamız bakımından genel olarak dikkate alınması gerekir. Bu noktada süre ve zaman unsurunun usûle veya esasa ilişkin olup olmadığı değerlendirilmelidir. Kanunda öngörülen süre, hak kullanılmaksızın geçirildiği takdirde hak son buluyorsa hak düşürücü süre söz konusudur. Hak düşürücü süreler, mevzuatta doğrudan tanımlanmamakla birlikte genel ilkeler, mahkeme kararları ve öğretideki görüşler ile şekillenmiştir. Hak düşürücü sürenin geçmesi ile hak sona ermiş olacağından, hak düşürücü süre iddiası, maddî hukuk alanında yer alıyorsa esasa yönelik bir itiraz niteliğindedir[31]. Hak düşürücü sürenin geçtiği taraflarca yargılamanın her aşamasında ileri sürülebileceği gibi hâkim tarafından da re'sen göz önüne alınır.

Maddî hukuktaki hak düşürücü sürelerden farklı olarak dava açma veya talebi ileri sürmeye ilişkin sürelerin bir kısmı ise dava şartı şeklinde ve usûlî nitelikte sürelerdir. Örneğin icra hukukundaki itirazın iptali davası (İİK m 67), borçtan kurtulma davası (İİK m 69/II), istirdat davası (İİK m 72/VII) veya itirazın kaldırılması talebindeki (İİK m 68/I) gibi süreler, dava şartı niteliğinde sürelerdir. Yine usûl kanunlarında taraflar için düzenlenen süreler de hak düşürücü niteliktedir (HMK m 94/3). Bu tür süreler daha çok hakkın veya davanın belirli bir zaman dilimi içinde ileri sürülmesini,

[30] Budak/Yağcı (n 3) 43.

[31] Ejder Yılmaz, 'Hukuk Muhakemeleri Kanununda Süreler' (2013) 8 (Özel) Yaşar Üniversitesi E-Dergi 3167, 3168.

talep edilmesini, kullanılması gerekli kılmaktadır. Bunun farklı amaçları vardır. Bir kısmı hak arama özgürlüğünün kötüye kullanılmasının önüne geçilmesine, bir kısmı talebin başka hak veya davaları etkilemesi sebebiyle belirginleşmesine, bir kısmı ve çoğunlukla usûl ekonomisine hizmet etmektedir ki, bunların tümü de kamu düzeninden sayılacak ve niteliği olan re'sen gözetilecek hususlardır. Dava şartı niteliğindeki süreler, re'sen dikkate alınır, dava ilgili süreden sonra açılır veya talep ilgili süreden sonra istenirse, dava veya talep usûlden reddedilir. Çünkü, burada maddî hukuka ilişkin bir değerlendirme, nitelendirme yapmaya gerek ve ihtiyaç bulunmamaktadır. Ayrıca bu tür sürelerin hesaplanması, maddî hukuktaki hak düşürücü sürelere göre daha kolay ve şeklîdir. Oysa maddî hukuk bağlantılı sürelerde bazen sürenin başlangıcı, kullanılıp kullanılmadığı, geçip geçmediği, sona erip ermediği tartışılması ve ayrıca değerlendirilmesi gereken hususlardır. Dava şartı şeklindeki bu sürelerin çoğunda, süresinde o şekilde dava açılmazsa, o dava hakkı ileri sürülemese de, maddî hukuk bakımından hak ve buna bağlı başka bir dava açılması mümkün olabilmektedir. Örneğin, kanunda belirtilen süre içinde borçtan kurtulma davası açılmadığında, artık borçtan kurtulma davası açma imkânı ortadan kalkar ve buna bağlı sonuçlar gerçekleşir; ancak bu konuda genel hükümlere göre dava açma hakkı tamamen ortadan kalkmaz. Çünkü, maddî hukuktaki gibi hak sona ermemiş ortadan kalkmamıştır, sadece borçtan kurtulma davası açma hakkı ortadan kalkmıştır.

Özel olarak usûlî ya da dava şartı niteliğindeki süreler dışında hak düşürücü süreler, esasa ilişkindir. Dava şartı niteliğindeki (usûle ilişkin olan) süreler bir davada ön inceleme aşamasında dikkate alınıp değerlendirilmesi gerekirken (HMK m 137, 138), maddî hukuk bu nitelikteki hak düşürücü süreler ile zamanaşımı süreleri ön incelemede değil, ön incelemenin hemen ardından, tahkikatın başında incelenip karara bağlanacak sürelerdir (HMK m 142). Maddî hukuka ilişkin bu sürelerin re'sen dikkate alınması da usûle ilişkin dava şartı olmasından değil, esasa ilişkin itiraz niteliğinde olmasından kaynaklanmaktadır. Görüldüğü üzere, dava şartı olan sürenin değerlendirilmesi ile esasa ilişkin sürenin değerlendirilmesi ve incelenmesi dahi farklılık göstermektedir.

Bu durumlar dışında bir sürenin maddî hukuka ilişkin bir süre mi olduğu yoksa usûlî dava şartı süresi mi olduğu çok istisnaî olarak tartışmalı olabilir. Bu konuda örneğin İş Kanunu'nun 20. maddesinin birinci fıkrası gereğince; iş sözleşmesi feshedilen işçi, fesih bildiriminde sebep gösterilmediği veya gösterilen sebebin geçerli bir sebep olmadığı iddiası ile fesih bildiriminin tebliği tarihinden itibaren bir ay içinde işe iade talebiyle, İş Mahkemeleri Kanunu hükümleri uyarınca arabulucuya başvurmak (daha sonra da dava açmak) zorundadır. Bu düzenlemedeki bir aylık sürenin, hak düşürücü süre niteliğinde olduğunda tereddüt yoktur. Ancak bu sürenin, dava şartı niteliğinde

usûle ilişkin bir süre mi, yoksa esasa ilişkin bir süre mi olduğu da tartışmalıdır[32]. Sadece bu tür durumlarda ayrıca değerlendirme yapmak gerekir.

Mevsimsiz davaya konu süreler, hak düşürücü süreler ile zamanaşımı sürelerinin dışında, dava açabilmek veya talepte bulunabilmek için belirli bir zaman diliminin tamamlanması gereken sürelerdir. Mevsimsiz davalarda görülen bu süre unsuru, daha çok talep edilebilirliği veya talep edilebilirliğin şartlarının oluşup oluşmadığını ifade eden bir süredir. Örneğin; markanın kullanılmaması nedeniyle iptal edilebilmesi için beş yıllık süre boyunca kesintisiz kullanılmaması gerekir (SMK m 9/1). Yine konkordatoda alacakları itiraza uğramış olan alacaklılar, konkordatonun tasdik kararının ilânı tarihinden itibaren bir ay içinde dava açabilirler (İİK m 308/b/1). Konkordatonun tasdik kararından önce açılan davalar mevsimsiz dava niteliğindedir. İlgili süreden veya zaman diliminden önce dava açılması veya takip yapılması halinde hak henüz talep edilebilir nitelikte değildir. Bu süre veya zaman dilimleri, hak düşürücü süreden farklı olarak re'sen dikkate alınmamaktadır. Süre veya zamanın dilimine ilişkin iddianın davalı tarafından ileri sürülmesi gerekir. Süre veya zaman dilimi unsuru, Sınaî Mülkiyet Kanunu'ndaki gibi maddî hukuka ilişkin bir düzenlemede yer alacağı gibi İcra ve İflâs Kanunu gibi şeklî hukuka ilişkin bir düzenlemede de yer alabilir.

Mevsimsiz davaya ilişkin kararlarda süre ve zaman unsurundan sonra ortaya çıkan diğer durum, belirli işlemlerin tamamlanmasından sonra dava açılması veya takip yapılması gereken hallerdir. Örneğin yine Sınaî Mülkiyet Kanunu'nun 7. maddesi gereğince marka korunması tescille sağlanmaktadır; henüz tescil edilmiş bir marka söz konusu değilse markanın korunmasından bahsedilemez. Keza patent başvurusu tamamlanmadan kural olarak ilgili patentin korunması söz konusu olmaz. İhtiyatî tedbir nedeniyle zararın tazminine ilişkin açılan davada ihtiyatî tedbirin devam etmesi, tazminat davasının mevsimsiz dava olarak nitelendirilmesine neden olmaktadır.

Bu açıdan bakıldığında aslında mevsimsiz davanın, daha ziyade, çeşitli kanunlarda yer alan düzenlemeler gereği talebin ancak belirli sürenin tamamlanması veya yasal işlemlerin yapılması şartına bağlı olup henüz bu süre tamamlanmadan ya da kanunda belirtilen işlemler gerçekleşmeden dava açılması halini ifade ettiği; bu şekilde hakkın ileri sürülmesi bakımından hakkın henüz olgunlaşmadığı, ileri sürülmesi için gerekli şartların tam oluşmadığı davalarda bu yönde kararlar verildiği söylenebilecektir. Mevsimsiz dava, farklı alanlardaki kanunlarda yer alan düzenlemelerden hareketle ortaya çıktığı ve her durum ve şartın birbirinden farklılık gösterdiği dikkate alındığında, belirli şartlar listesi ile açıklanamayacaktır. Mevsimsiz davanın temel şartının, "*farklı kanunlarda aranan şartlar dikkate alındığında henüz talep edilebilme aşamasında olmayan, o olgunluğa ve yeterliliğe ulaşmayan, bu açından da henüz*

[32] Bu konuda bkz Muhammet Özekes, 'Hukuk Yargılaması ve İcra Hukuku Yönünden İşe İade Davaları ve Uygulama Sorunları' *İş Güvencesi Kurumu ve İşe İade Davaları* (Legal Yayıncılık İstanbul 2005) 134.

talep edilebilme şartlarını taşımayan" alacak veya talepler olduğu ifade edilebilir. Bunun da gerçek anlamda bir tanım oluşturacak ifadeler barındırmadığı, yukarıda kavram ve terim başlığında da ifade ettiğimiz üzere ağyarını mâni, efradını câmi bir tanım oluşturmayacağı açıktır. Bu belirleme mevsimsiz davaya tam bir tanım olmasa da bir çerçeve çizme şeklinde düşünülmelidir.

Bu açıklamalardan sonra, uygulamada yer alması bakımından -taraftar olmamakla birlikte- mutlaka bir mevsimsiz davadan da söz edilecekse, belirli sürenin dolmamasına ve belirli şartların gerçekleşmemesine dayanan mevsimsiz dava ile henüz muaccel olmayan alacağı konu alan mevsimsiz dava bakımından ayrım yapılmasının doğru olduğunu düşünüyoruz. Esasen birinci durumda kanunî terim olmasa da mevsimsiz ya da zamansız dava söz konusu iken, ikinci durumda aslında muacceliyetle ilgili bir değerlendirme yapılmasını gerektiren, işin esasına girilmeden anlaşılması mümkün olmayan, hatta tarafların iddia ve savunmalarının değerlendirilmesi neticesinde farklı şekilde nitelendirilmesinin mümkün olduğu bir dava söz konudur.

IV. "Mevsimsiz Dava" Nitelendirmesi Halinde Karar ve Yargılama Giderleri

Hâkim, davanın yürütülmesi ve sonuçlandırılması amacıyla bazı işlemler yapar ve çeşitli kararlar verir. Mahkeme usûl işlemlerinin en önemlisi, hâkimin dava sırasında veya dava sonunda verdiği kararlardır. Bu çerçevede karar temel olarak, ara karar ve nihaî karar şeklinde bir ayrıma tâbi tutulmaktadır. Nihaî kararın varlığı halinde hâkim, davada ileri sürülen talep hakkında artık sonuçlandırıcı bir karar vermekte, kanaatini belirtmekte ve dosyadan elini çekmektedir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na göre mahkeme, usûle veya esasa ilişkin nihaî bir kararla davayı sona erdirebilir (HMK m 294/1). Mahkemenin, somut uyuşmazlıkta maddî hukuk bakımından değil, usûl hukukuna dayanarak bir karar vermesi halinde usûle ilişkin nihaî kararlardan bahsedilir. Dava ehliyetinin bulunmaması nedeniyle davanın reddedilmesi, mahkemenin yetkisiz olması nedeniyle yetkisizlik veya mahkemenin görevsiz olması nedeniyle görevsizlik kararı vermesi, usûle ilişkin nihaî kararlara örnek gösterilebilir. Hâkimin uyuşmazlığın esasını inceleyerek verdiği kararlar, esasa ilişkin nihaî karar olarak adlandırılır. Davalının davacıya belli bir miktar para ödemeye mahkûm edilmesi veya davacının talebinin haklı bulunmaması sebebiyle reddine ilişkin kararlar verilmesi ise, esasa ilişkin nihaî kararlara örnek olarak verilebilir[33]. Esasa ilişkin nihaî kararlar hüküm olarak ifade edilmekte (HMK m 294/1), usûle ilişkin kararlara da niteliğine uygun düştüğü ölçüde hükme ilişkin hususlar uygulanmaktadır (HMK m 294/6).

Davalı tarafından mevsimsiz olduğu iddia edilen, ancak ispatlanmayan davanın kabulü halinde mevsimsiz dava bulunmamaktadır. Talep edilen hukukî korumaya göre, eda, tespit veya inşaî karar ortaya çıkacaktır. Örneğin alacaklı 100.000 Türk liralık

[33] Karar konusu için bkz Murat Atalı, *Pekcanıtez Usûl C III* (15. Bası, On İki Levha Yayıncılık 2017) 1967 vd; Nilüfer Boran-Güneysu, *Medenî Usûl Hukukunda Karar* (Adalet Yayınevi 2014) 89 vd.

alacağın ödenmesi talebiyle açtığı davada, davalı bu talebin mevsimiz olduğunu iddia etmiş; ancak ispat edememişse mahkeme talebin kabulüne karar verecektir. Talebin kabulü halinde verilecek karar, bir eda hükmü niteliğinde olacaktır. Mevsimsiz dava, kısmen kabul kısmen red kararında da ortaya çıkabilir. Örneğin davalı alacağın 30.000 Türk liralık kısmının mevsimsiz olduğunu iddia ve ispat edebilir. Bu durumda mahkeme, davanın 30.000 Türk liralık bölümü için mevsimsiz talep nedeniyle red (?!) kararı verirken, 70.000 Türk liralık kısmı için eda hükmü tesis edecektir. Dikkat edilirse özellikle kısmen red ve kısmen kabul kararı halinde dahi verilen kararın niteliği sorunludur.

Mevsimsiz dava, bu şekilde davanın kısmen veya tümüyle reddi halinde ortaya çıkmaktadır. Alacaklının açtığı tespit, eda veya inşaî bir davanın, mevsimsiz olduğu iddia ve ispat edilirse mahkeme, davanın mevsimsiz olmasından hareketle red kararı verecektir. Bu noktada davanın reddi kararının usûle mi esasa mı ilişkin olduğunun tespit edilmesi gerekir.

Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 2018 yılında verdiği kararda *"...6100 sayılı HMK'nun 114/h maddesinde, hukuki yarar açıkça dava şartları içerisinde sayılmıştır. Davacının dava açmaktaki yararı hukuki olmalıdır. Hukuki yarar dava açıldığında var olmalıdır; ilerideki yarar yeterli değildir. Bu nedenle, muaccel olmayan alacak için dava açılamaz, açılırsa dava hukuki yarar yokluğundan HMK. 115 gereği, usulden reddedilir...."* gerekçesiyle mevsimsiz davanın hukukî yarar yokluğundan usûlden reddedilmesi gerektiğini belirtmiştir[34]. Buna karşılık aynı Daire, 2005 tarihinde davanın mevsimsiz olması nedeniyle husumet yokluğundan reddedilmesine karar vermiştir[35].

Yukarıda da belirtildiği üzere Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu, 2022 yılında oybirliği ile[36] *"...ifa zamanı gelmemiş (vadesi gelmemiş, muaccel olmayan, müeccel) bir alacak için açılmış dava, erken açılmış dava niteliğinde olduğundan, bu davanın açılmasında henüz hukukî yarar bulunmamaktadır. O nedenle, HMK'nın 114/1-h bendinde dava şartlan arasında sayılan hukukî yararın bulunmadığı durumda, davanın esastan değil, HMK'nın 115/2. maddesi gereği usulden reddine karar verilmesi gerekir...."*şeklinde karar vermiştir[37]. Bu İçtihadı Birleştirme Kararı'nın bağlayıcılığı karşısında artık böyle durumlarda hukukî yarar yokluğundan dava şartı olarak usûlden davanın reddine karar verilmelidir. Bu kararın ne zaman verileceği, nasıl böyle bir tespitin yapılacağı, bunun doğruluğu ayrıca aşağıda değerlendirilecektir.

---

[34] Yargıtay 11 HD, 2665/7278, 21.11.2018. Aynı yönde ilk derece mahkemesi kararı için bkz İstanbul 9 Asliye Ticaret Mahkemesi, 495/173, 25.02.2020 (Lexpera).

[35] Yargıtay 11 HD, 2650/932, 08.02.2005 (Lexpera).

[36] Kararın eleştirisi için bkz Özekes, İBK (n 21).

[37] https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/11/20221104-8.pdf (Erişim Tarihi 18.11.2022).

Kamu hizmeti niteliğinde olan yargılama faaliyeti kural olarak ücretsizdir. Ancak bu giderlerin bir kısmının yargılama hizmetinde yararlanan taraflardan alınması öngörülmüştür. Kişilerden makbuz karşılığında alınan para, yargılama harcı olarak nitelendirilmektedir. Yargılamada alınacak harçlar ve bu harçların oranları, 492 sayılı Harçlar Kanunu'nda düzenlenmiştir. Harçlar Kanunu'na ek 1 sayılı tarife, bent A/III/I ve 2'ye göre, kural olarak, para veya değeri para ile ölçülebilen ilişkilerden doğan uyuşmazlıklarda, uyuşmazlık konusunun değeri üzerinden belli bir oranda harç alınırken, konusu belli bir değerle ilgili olmayan davalarda maktu bir harç alınmaktadır. Harçlar Kanunu'nun 28. maddesinin (a) bendi gereğince, karar ve ilâm harçlarının dörtte biri peşin, geri kalan kısmı kararın tebliğinden itibaren bir ay içinde ödenir. Buna karşılık davanın usûlden reddedilmesi halinde, esasa dair bir yargılama yapılmadığından maktu ilâm ve karar harcı alınacaktır. Mevsimsiz davanın usûlden mi esastan mı reddedileceği tartışması, vekâlet ücretinin nasıl belirleneceği konusunu da şekillendirmektedir. Mevsimsiz davanın usûlden reddi halinde, Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi'nin 7. maddesinin ikinci fıkrası gereğince, maktu vekâlet ücretine karar verilmesi gerekecektir. Ancak davanın esastan ret edilmesi halinde, nispî vekâlet ücretine hükmedilecektir.

Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu, 2022 yılında oybirliği ile verdiği kararda *"…HMK'nın 114/1-h bendinde dava şartlan arasında sayılan hukukî yararın bulunmadığı durumda, davanın esastan değil, HMK'nın 115/2. maddesi gereği usulden reddine karar verilmesi gerekir…"* ifadesiyle vekâlet ücretinin maktu olacağını belirtmiştir. Dolayısıyla bu karar kapsamından bundan sonra harç ve giderler noktasında, davayla ilgili ne kadar araştırma yapılırsa yapılsın, ne kadar mesai harcanırsa harcansın, avukatlar ne kadar çaba gösterirse göstersin yıllarca devam eden ve aslında işin esasına da girilen (hatta yukarıda belirttiğimiz ayrımlar da yapılmadan) bir davada mevsimsiz dava nitelendirilmesi yapıldığında harç ve giderler bakımından esas alınacak husus, maktu olduğudur. Burada durumun garipliği şu şekilde de kendini göstermektedir: Davanın kabulü halinde bu yönde yapılacak nitelendirme ile davanın mevsimsiz dava olarak reddi halinde yapılacak nitelendirmede de değişiklik olabilecek, tereddüt yaşanabilecektir. Çünkü, mevsimsiz dava, davanın reddi halinde söz konusu olabilen bir durumdur; davanın kabulü halinde eda, tespit veya başka şekilde nitelendirmek mümkündür. Buna göre de sonuçları değişecektir.

Kanımızca davanın usûlden mi esastan mı reddedileceği konusunda, vekâlet ücretinin temel alınması hukuka aykırı değerlendirmelere neden olmaktadır. Bu değerlendirme şekli; dava şartı, dava şartlarının dikkate alınması, karar gibi medenî yargılama hukukuna ait temel kavramlarının yanlış değerlendirilmesine ve karmaşaya yol açmaktadır. İlgili değerlendirme hem yargılama hukuku kavramları hem de maddî hukuk kavramları bakımından karışıklığa neden olmaktadır. Olması gereken hukuk bakımından, mevsimsiz dava nedeniyle davanın usûlden reddi halinde, vekalet ücretinin maktu olacağına ilişkin bir düzenleme yapılması düşünülebilir. Böylece

yargılama hukuku ve maddî hukuka ilişkin kavram ve kurumlar bakımından anlam karmaşasının önüne geçilmiş olunur.

V. Değerlendirme ve Görüşümüz

A. Genel Olarak

Yapılan açıklamalardan anlaşılacağı üzere mevsimsiz dava, aslında yargı kararları ile ortaya çıkmış ve şekillenmiş bir kavramdır. Yargı kararlarında, hatta doktrinde mevsimsiz dava tam olarak tanımlanmamış, daha doğrusu tanımlanamamış, sadece *"davanın mevsimsiz açıldığı"* veya *"mevsimsiz davanın reddi gerektiği"* gibi ifadelere yer verilmiştir. Yargı kararlarından hareketle, mevsimsiz dava tanımlanamasa da çok genel olarak "*alacağın henüz vadesinin gelmediği veya alacağın henüz talep edilebilme aşamasına gelmediği*" davalar olarak çerçevesi çizilebilir. Bu çerçevenin ise bir belirlemeden çok belirsizlik içerdiği açıktır. Daha önce belirttiğimiz üzere mevsimsiz dava, aslında davanın kabulü halinde değil, davanın reddi halinde kendini göstermektedir. Mevsimsiz açıldığı ileri sürülen bir davanın reddi halinde, davanın mevsimsiz dava olduğu mahkeme kararı ile belirlenmektedir. Bu noktada davanın reddi kararının usûlden mi esastan mı olduğu tartışması başlamaktadır. Yukarıda da ifade edildiği üzere[38], mevsimsiz davanın varlığı halinde yargı kararlarında ve vadesi gelmemiş alacaklar bakımından İçtihadı Birleştirme Kararı'nda davanın hukukî yarar yokluğundan reddedilmesi gerektiğinin kabul edildiği görülmektedir.

Yargı kararları incelendiğinde, bu kararlarda açıkça ifade edilmese dahi mevsimsiz davanın temelde iki şekilde ortaya çıktığını söyleyebiliriz:

1. Bunlardan ilki, bir davanın açılması için belirli sürenin geçmesi veya alacağın talep edilmesi için belirli şartların oluşması aranan hallerde, bu sürenin ve şartların gerçekleşmemesi durumudur.

2. İkincisi ise, alacağın vadesinin gelmemesine veya şarta bağlı alacaklarda henüz şartın gerçekleşmemesine rağmen dava açılması halinde söz konusu olmaktadır.

Aslında bu iki durum, maddî hukuk bakımından farklı kategorileri ifade ettiği gibi, bu iki durumda yapılacak inceleme, ispat ve deliller de farklılık gösterebilecektir. Esas ve usûl bakımından farklı şekilde nitelendirilecek bu iki durumu aynı kategoride toplamanın sakıncası açık olmakla birlikte, kavram ve terimin bir kategorik birlikteliği ifade etmesi anlayışına da aykırıdır. Çünkü, bir kavramdan bahsedildiğinde o kavram benzer şeyleri içinde toplamayı, terimin de bunu isim olarak karşılaması gerekir. Ancak mevsimsiz davada böyle bir durum bulunmamaktadır.

[38] Bkz yuk II. Yargı Kararlarında Mevsimsiz Dava.

B. Maddî Hukuk Bakımından Durum ve Görüşler

Maddî hukukta mevsimsiz dava kavramı üzerinden görebildiğimiz kadarıyla bir inceleme ve değerlendirme yapılmamıştır. Alacağın vadesinin gelmemesine veya şarta bağlı alacaklarda henüz şartın gerçekleşmemesine rağmen dava açılmasını değerlendiririrsek; borçlar hukukunda ana kural, borcun vadeye bağlı olmamasıdır. Bu durum Türk Borçlar Kanunu'nun 90. maddesinde "*ifa zamanı taraflarca kararlaştırılmadıkça veya hukuki ilişkinin özelliğinden anlaşılmadıkça her borç, doğumu anında muaccel olur"* şeklinde ifade edilmiştir[39]. Borcun vadeye bağlanması tarafların anlaşması, işin mahiyeti veya kanun gereğince söz konusu olmaktadır[40]. Bir borcun vadeye bağlanması halinde alacaklı, borcun ifasını ancak vade dolunca talep edebilecektir[41].

Öğretide alacak hakkı ve alacağı talep hakkı[42], birbirinden ayrılarak değerlendirilmektedir. Talep hakkı, alacak hakkına göre daha geniş bir kavram niteliğindedir. Alacak hakkı ve talep hakkı genellikle aynı anda doğsa da, bu durumun istisnaları bulunmaktadır. Öğretide alacağı talep hakkının borcun muaccel olduğu anda doğacağı ifade edilmektedir[43]. Alacak hakkı, borç ilişkisi kurulduğu anda; talep hakkı ise, borç muaccel olduğu anda doğmaktadır. Alacağın şarta veya vadeye bağlanması halinde alacak hakkı doğsa bile, şartın gerçekleşmesi veya vadenin gelmemiş olması nedeniyle alacağı talep yetkisinin henüz doğmadığı ifade edilmektedir. Borçlu, vadeden veya şartın gerçekleşmesinden önce alacağı talep hakkına sahip değildir. Zira vade gelmeden veya şart gerçekleşmeden talep hakkın doğması söz konusu değildir[44].

Serozan/Baysal/Sanlı, henüz muaccel olmamış bir alacak için dava açılması halinde muacceliyet eksikliği nedeniyle davanın reddedilmesi gerektiğini belirtmiş; ancak def'i veya itiraz ayrımı yapmaksızın, "dava temelinin yetmezliği" olgusunun hâkim tarafından re'sen dikkate alınması gerektiğini ifade etmişlerdir[45]. *Ozanemre Yayla,* alacak hakkının malvarlığı hakkına ilişkin olduğunu, talep hakkının ise malvarlığında yer bulan alacak hakkının borçluya yöneltilmesi olduğunu belirtmektedir. Alacak hakkı

[39] Sözleşmenin kurulmasıyla borç muaccel olmakla birlikte ifanın talep edilmesi için makul sürenin beklenilmesine ilişkin için bkz Mustafa Alper Gümüş, *Borçlar Hukukunun Genel Hükümleri* (Yetkin Yayınevi 2021) 691- 692.

[40] Vade türleri için bkz Gümüş (n 39) 693; Rona Serozan, *Borçlar Hukuku Genel Bölüm İfa ve İfa Engeli Haksız Zenginleşme C III* (7. Bası, Filiz Kitapevi 2016) 57 Kn 6.

[41] Kemal Oğuzman ve Turgut Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt I* (20. Bası, Vedat Kitapçılık 2022) 329 Kn 1003-1005.

[42] Alacak hakkı ve talep hakkına ilişkin İsviçre hukukundaki tartışmalar için bkz Hatice Tolunay Ozanemre-Yayla, *Alacağın Devri İşleminin Geçerliliği ve Sebeple Olan İlişkisi (İlliliği)* (Turhan Kitapevi 2019) 18 vd.

[43] Ozanemre-Yayla (n 42) 17-18.

[44] Fikret Eren ve Ünsal Dönmez, *Borçlar Hukuku Şerhi Cilt III* (Yetkin Yayınları 2022) 2040 Kn 4; Oğuzman/Öz (n 41) 14-15 Kn 48-51.

[45] Rona Serozan, Başak Baysal ve Kerem Cem Sanlı, *Borçlar Hukuku Genel Bölüm* (8. Bası, On İki Levha Yayıncılık 2022) 73 Kn 3.

hakkın özü iken, talep hakkı bu hakkın yöneltilmesine ilişkin bir husus olduğu vurgulanmaktadır[46].

Görüldüğü üzere alacak hakkı, talep hakkı, muacceliyet aslında maddî hukuka ilişkin meselelerdir. Ancak mevsimsiz dava ve buna bağlanan sonuçlar, maddî hukuk bakımından çok fazla değerlendirmeye tâbi tutulmamıştır. Bunun sebebi, konuya ilgi duyulmaması olabileceği gibi, böyle bir tartışmanın maddî hukuk bakımından anlamsız ve faydasız, dolayısıyla konuyla ilgili İçtihadı Birleştirme Kararı'nın da gereksiz bulunması olabilir.

C. Usûl Hukuku Bakımından Tartışmalar ve Değerlendirme

1. Genel Bakış

Yargılama hukuku bakımından *Alangoya/Yıldırım/Deren-Yıldırım,* dava edilmesi mümkün olmayan bir talebin dava şartı nedeniyle usûlden değil esastan reddedilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir[47].

Kuru, müeccel alacaklar için eda davası açılmasında hukukî yarar bulunmadığı görüşündedir[48]. Bu konuya ilişkin olarak, kızının muayenehane ihtiyacı için açılan tahliye davasında henüz sınavların verilmemesi[49] ve oğlunun ihtiyacı için açılan tahliye davasında ise, davacının oğlunun henüz evlenmemesi nedeniyle ihtiyaç sebebinin doğmaması[50] örnek olarak gösterilmiştir. Yine ihtiyaç sebebiyle tahliye davasının kira süresinin bitiminden itibaren bir ay içinde açılması gerektiği, dava açma süresi işlemeye başlamadan açılan tahliye davasının, kamulaştırma hakkı doğmadan yani beş yıllık süre geçmeden açılan davanın hukukî yarar yokluğundan reddedilmesi gerektiği belirtilmiştir[51].

Üstündağ, vadeye veya şarta bağlı alacaklar bakımından, vadenin gelmesinden veya şartın gerçekleşmesinden önce talep hakkının bulunmadığını; dava açılması halinde, davanın usûlî bir hükümle reddedilmesi gerektiğini, ancak tespit davasının açılabileceğini belirtmiştir[52]. *Üstündağ,* dava şartlarını maddî hukuka ilişkin dava şartları ve usûlî dava şartları olarak ikiye ayırarak incelemektedir. Maddî hukuka ilişkin dava şartları; vadeye veya şarta bağlı olan alacaklar, tasarrufun iptali davası

---

46 Ozanemre-Yayla (n 42) 28-29.

47 Yavuz Alangoya, Kâmil Yıldırım ve Nevhis Deren Deren-Yıldırım, *Medeni Yargılama Hukuku Esasları* (Alkım Yayınevi 2004) 213.

48 Baki Kuru, *Hukuk Muhakemeleri Usulü Cilt II* (6. Bası, Seçkin Yayıncılık 2001) 1368-1369.

49 Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 6/15-14, 28.01.1958 (Kuru (n 48) 1368 dn 58).

50 Yargıtay 6 HD, 5353/645, 13.02.1969 (Kuru (n 48) 1369, dn 59).

51 Kuru (n 48) 1369. Konuya ilişkin yargı kararları için bkz Kuru (n 48) 1369, dn 61-62.

52 Üstündağ (n 1) 283-284.

bakımından aciz vesikasının varlığı, terk nedeniyle boşanma davasında ihtar unsuru ve kanunlarda sayılan özel dava şartları olarak değerlendirilmektedir[53].

Postacıoğulu/Altay, vadesi gelmemiş bir alacak için açılan eda davasında hukukî yarar bulunmadığı; bu konuda tespit davası açılabileceği görüşündedir[54]. Ancak vadesi gelmemiş bir alacak için dava açılması halinde bu hususun re'sen dikkate alınmasına olanak bulunamayacağı, davalı tarafın bir def'i de bulunması gerektiği de vurgulanmaktadır[55].

Pekcanıtez, vadesi gelmemiş alacak için açılacak eda davasında kural olarak hukukî yarar bulunmadığını ifade etmekte, böyle bir durumda şartları varsa ancak tespit davasının açılabileceği belirtilmektedir. Vadesi gelmemiş bir alacak için açılan davanın usûlden reddedileceği, ancak ilgili karar kesinleşse bile sadece alacağın vadesinin gelmemiş olması nedeniyle dava reddedildiği için vadenin gelmesinden sonra yeniden dava açılabileceği de ifade ederek[56] aslında nihaî değil daha çok şimdilik sonuçları gerçekleşecek bir red kararını ortaya koymaktadır. *Pekcanıtez/Atalay/Özekes*, 18.02.2022 tarihli İçtihadı Birleştirme Kararı'nı eleştirerek, muacceliyetin usûlî değil, maddî hukuka ilişkin bir mesele olduğunu ve muacceliyetin her durumda hukukî yararla açıklanmayacağını belirtmektedir[57].

Görüldüğü üzere bu konuda genel yaklaşım olarak bir yeknesaklık bulunmamaktadır. Genellikle vade gelmeden önce davanın açılması halinde, davanın hukukî yarar yokluğundan reddedileceği ifade edilmiş; ancak bu durumun sonuçları da farklı şekilde açıklanmış ve tatmin edici bir çerçeve çizilememiştir. Dava şartı olarak ifade edilen görüş ve durumlara bakıldığında ise, bunların zaten ya özel bir dava şartı olduğu veya aşağıda açıklanacağı üzere özel durumu olan bir sürenin beklenmesi ya da bir unsurun gerçekleşmesi olduğu anlaşılmaktadır.

2. "Mevsimsiz Davanın" İleri Sürülüş veya Dikkate Alınış Şekli Bakımından Değerlendirme

Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu 2022 yılında verdiği kararda, henüz vadesi gelmemiş alacağın dava şartı olan hukukî yarar yokluğundan reddine karar vermiştir. Bilindiği üzere genel dava şartları, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 114. maddesinde düzenlenmiştir. Hukukî yarar da, ilgili maddenin (h) bendinde *"davacının, dava açmakta hukuki yararının bulunması"* olarak düzenlenmiştir. Hukukî yarar kavramı, "*davacının talep ettiği şeye bağlanan, hukukî ve meşru, doğrudan ve kişisel, doğmuş ve güncel olması durumunda bu talebi kabule şayan kılan ve yokluğu halinde*

[53] ibid 283-286.

[54] İlhan E. Postacıoğlu ve Sümer Altay, *Medenî Usûl Hukuku Dersleri* (Vedat Kitapçılık 2015) 225 Kn 446.

[55] Postacıoğlu/Altay (n 54) 226 Kn 448.

[56] Pekcanıtez (n 1) 966-968.

[57] Pekcanıtez/Atalay/Özekes (n 1) 216-217, dn 10.

davacının dava yetkisinin olmadığı değer" olarak tanımlanmaktadır[58]. Dava şartları, davanın başından karar verilinceye kadar varlığını devam ettirmek zorundadır. Dava şartlarının tam olmadığı taraflarca her zaman ileri sürülebileceği gibi, bu durum hâkim tarafından da kendiliğinden gözetilir. Dava şartları eksikliği, süre verilerek giderilemiyorsa, davanın usûlden reddi kararı verilecektir. Hukukî yarar, süre verilerek tamamlanacak bir dava şartı değildir. Kural olarak davanın açıldığı tarihte hukukî yarar bulunmuyorsa, davanın esasa girilmeksizin usûlden reddi gerekir[59].

Alacağın vadesinin gelip gelmediği ve şartın gerçekleşip gerçekleşmediği[60], maddî hukuka yönelik bir değerlendirmeyi gerektirir. Mevsimsiz davada, vadenin gelmemesi veya şartın gerçekleşmediği iddiası, davalı tarafından ileri sürülmekte ve ispat edilmektedir. Vade veya şarta yönelik iddialar, def'i veya itiraz imkânı ile ileri sürülebilecektir. *Gümüş* talep veya dava hakkının muacceliyetle doğduğunu, bu nedenle muaccceliyetin gerçekleşmediği iddiasının itiraz niteliğinde olduğunu, dosya içeriğinden anlaşılması halinde re'sen dikkate[61] alınacağını belirtmektedir[62].

İtiraz, bir hakkın doğumunu, meydana gelmesini veya devamını inkâr eden bir vakıanın ileri sürülmesi iken; def'i[63], ileri sürülen bir hakka karşı bu hakkı engelleyen veya sınırlayan karşı bir hakkın kullanılmasıdır[64]. İtiraz ve def'i arasında farklardan ilki, def'inin bir hak itirazın ise, bir olay olmasıdır. Defi'i bir hak olduğu için her hak gibi def'i hakkının kullanılmasından da vazgeçilebilir. Borçlu, def'i hakkını kullanmaktan tek taraflı irade beyanıyla vazgeçebilir. Ancak itiraz, bir vakıa (olay) olduğu için borçlu bundan vazgeçemez. İtiraz, hâkim tarafından re'sen dikkate alınır. Def'i, bir hak olduğu için sadece hak sahibi tarafından ileri sürülür. İtirazı ise, menfaati olan herkes ileri sürebilir. Def'i, hakkı sona erdirmez, ancak hakkın kullanılmasını, ileri sürülmesini geçici veya sürekli olarak engeller; itiraz ise, hakkın doğmadığını veya sona erdiğini ifade etmektedir[65]. Bir alacağa ilişkin vadenin gelmemiş olması, hakkın doğumuna engel olmaz; ancak talep hakkının doğmamasına neden olur. Bu nedenle öğretide bu durumun davalı tarafından bir def'i ile; def'i türlerinden de geciktirici def'i olarak ileri sürülmesi gerektiği ifade edilmektedir[66].

---

58 Emel Hanağası, *Davada Menfaat* (Yetkin Yayınları 2009) 345.

59 Atalı/Ermenek/Erdoğan (n 1) 316 vd; Budak/Karaaslan (n 1) 169 vd; Pekcanıtez (n 1) 925 vd; Hanağası (n 58) 321-325.

60 Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda ve İcra ve İflâs Kanunu'nda şarta bağlı hükmü yasaklayan bir düzenleme bulunmamaktadır. Şartın ne olduğu açık ve belirli olduğu sürece belirli durumlarda şarta bağlı hüküm verilebileceği görüşümüzü de tekrar etmek isteriz. Şarta bağlı hüküm için bkz Boran-Güneysu (n 33) 101 vd.

61 *Serozan*, muacceliyet gerçekleşmeden dava açılması halinde, borçlunun muacceliyet eksikliğine ilişkin savunmada bulunması gerektiğini ancak borçlu bu savunmada bulunmasa bile "dava temelinin yetmezliğine "dayanılarak hâkimin bu durumu re'sen dikkate alacağını ifade etmektedir (Serozan (n 40) 54 Kn 3).

62 Gümüş (n 39) 691.

63 Def'i kavramının kökeni için bkz Vedat Buz, *Medeni Hukukta Yenilik Doğuran Haklar* (Yetkin Yayınları 2005) 91-92.

64 Fikret Eren ve Ünsal Dönmez*, Borçlar Hukuku Şerhi Cilt I* (Yetkin Yayınları 2022) 116 Kn 81.

65 Buz (n 63) 90-114; Eren/Dönmez, Cilt I (64) 121-122 Kn 90-93; Kemal Oğuzman ve Nami Barlas, *Medenî Hukuk* (21. Bası, Vedat Kitapçılık 2015) 324-327 Kn 1006-1014.

66 Hanağası (58) 240.

Öğretide *Henssler,* gelecekteki edimlerin ifasını değerlendirirken talep hakkının, maddî hukuka ilişkin bir sorun olduğunu ifade etmektedir[67]. *Hanağası* da, talep hakkının maddî hukuka ait bir konu olduğunu, talep hakkının doğup doğmadığının yargılama hukukunun konusunu oluşturmadığını isabetli olarak belirtmiş ve varlığı maddî hukuka ilişkin bir kavramın varlığına bağlı olan dava yetkisini bir dava şartı olarak kabul edilmesinin mümkün olmadığını vurgulamıştır[68].

Bu açıklamalar göstermektedir ki, bir talebin vadesinin gelmediği, muaccel olmadığı veya şartın oluşmadığı hususu maddî hukukla ilgilidir. Keza bu hsuslarun ileri sürülme şekli bakımından itiraz veya def'i tartışması da yine maddî hukukla ilgilidir. İster itiraz isterse def'i olarak nitelendirilsin, her ikisinde de konu esasa yani maddî hukuka ilişkin olduğundan dava şartı olarak usûlden red söz konusu olamayacaktır. Mevsimsiz davanın hukukî yarar yokluğundan usûlden reddi gerektiğini belirtmek, alacağın talep edilir olup olmamasını dava şartı haline getirmektedir. Bu durum vade veya şart unsurunu, hâkimin re'sen ve davanın her aşamasında dikkate almasını gerektirecektir. Kanımızca alacağın vadesinin dolmadığı veya şartın gerçekleşmediği halleri, hukukî yarar kavramı ile açıklamak, maddî hukuka ve yargılama hukukuna ait kavramlarda karışıklıklara neden olacağı gibi, yargılama sırasında hâkime de vade veya şart unsurunu re'sen araştırma ödevini yüklemektedir.

Şarta veya vadeye bağlı alacakların durumunu dava şartı ve hukukî yarar kavramları ile açıklamak, icra-iflâs hukuku bakımından problemlere neden olabilecek niteliktedir. Cebrî icra hukuku ile medenî yargılama hukuku birbirinin tamamlayıcısı niteliğinde iki alandır ve cebrî icra hukuku, yargılama hukukunun uzantısı niteliğindedir. Şarta veya vadeye bağlı alacakların durumunu dava şartı olarak kabul etmemiz halinde icra-iflâs takibi sırasında icra dairesinin şart ve vadeyi takip şartı olarak re'sen dikkate alması gerekecektir. Bu halde icra dairesinin vadeyi dikkate almadan borçluya ödeme emri göndermesi, şikâyete (İİK m 16) konu edilecektir. İcra dairesinin vadeyi re'sen dikkate alması gereken haller, Kanunda açıkça düzenlenmiştir. Örneğin kambiyo senetlerine özgü haciz yoluyla takipte vade re'sen dikkate alınacak konulardan biridir (İİK m 168/I). Yine Ayrıca ipoteğin paraya çevrilmesi yoluyla takipte de benzer bir durumdan söz edilebilir (İİK m 149/I, 149b).

Kararlarda mevsimsizlik nitelendirmesinin sadece dava için kullanılmadığı, icra takibi bakımından mevsimsiz icra takibi kavramının da kullanıldığı görülmektedir. Ancak ilâmsız icra yoluyla takipte mevsimsizlik iddiasının değerlendirildiği aşama, kural olarak itiraz üzerine itirazın iptali davası veya itirazın kaldırılması yargılamasıdır. Bu nedenle icra takibi bakımından da mevsimsiz dava veya talep kavramının değerlendirileceği aşama, yargılama aşamasıdır. Bu açıdan yukarıda belirtilen İçtihadı Birleştirme Kararı'nın dar yorumlanması ve sadece vadesi

[67] Martin Henssler, 'Die Klage auf künftige Leistung im Wohnraummietrecht' (1989) NJW 138, 140-141.

[68] Hanağası (n 58) 239.

gelmemiş alacaklar için açılan davalarla sınırlı olduğunun kabul edilmesi gerektiği kanaatindeyiz. Ancak vadesi gelmemiş alacak için yapılacak takiplerde de dava şartı kavramından hareket etmenin, kavramlar ve hukuk ilkeleri bakımından ne kadar yanlış sonuçlar doğuracağına da işaret etmek isteriz[69].

3. Mevsimsiz Dava ve Özel Dava Şartı İlişkisi Bakımından Değerlendirme

Mevsimsiz davayı ortaya çıkaran koşulların özel dava şartı olarak nitelendirmenin mümkün olup olmadığı da değerlendirilmelidir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 114. maddesinin birinci fıkrasında dava şartları düzenlenmiştir; aynı maddenin ikinci fıkrasında ise "*Diğer kanunlarda yer alan dava şartlarına ilişkin hükümler saklıdır.*" ifadesine yer verilmiştir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu dışında bazı kanunlarda da özel dava şartlarına ilişkin hükümler yer almaktadır.

Tasarrufun iptali davası açılabilmesi için alacaklının elinde aciz belgesinin bulunması (İİK m 277/1-1), borçtan kurtulma davası için, davacı borçlunun alacağın %15'i oranında teminat yatırması (İİK m 69), terk nedeniyle boşanma davası açılabilmesi için davalı eşe ihtar kararının tebliğ ettirilmesi ve ihtar kararının tebliğinden itibaren iki ayın geçmesi (TMK m 164/2) özel kanunlarda düzenlenen dava şartlarına örnek olarak gösterilebilir. Genel dava şartlarında olduğu gibi özel dava şartları da hâkim tarafından davanın her aşamasında re'sen dikkate alınacağı gibi, taraflarca da davanın her aşamasında ileri sürülebilir (HMK m 115/1). Mahkeme, dava şartı noksanlığını tespit ederse davanın usûlden reddine karar verecektir; ancak dava şartı noksanlığının giderilmesi mümkün ise bunun tamamlanması için kesin süre verilmektedir. Bu süre içinde dava şartı noksanlığı giderilmemişse açılan dava, dava şartı yokluğu sebebiyle usûlden reddedilecektir (HMK m 115/2).

Mevsimsiz davanın ortaya çıktığı tüm halleri, özel dava şartı kapsamında değerlendirmek mümkün değildir. Mevsimsiz dava bakımından vadeye veya şarta bağlı alacaklar dışındaki haller, daha ziyade şeklî ve usûle yöneliktir. Vadesi henüz gelmemiş alacak veya şarta bağlı alacakları, dava şartı ve hukukî yarar kavramı ile açıklamak mümkün olmamakla birlikte; konkordatoda alacakları itiraza uğramış olan alacaklıların, tasdik kararının ilânı tarihinden itibaren bir ay içinde dava açması, kullanımına beş yıl kesintisiz ara verilen markanın iptaline karar verilmesi gibi hususlar özel dava şartı olarak dikkate alınabilir. Bu şekilde açılan mevsimsiz davalar bakımından, özel dava şartının bulunmamasından hareketle usûlden red kararı verilebilir. Yine sınaî mülkiyet hukuku bakımından öğretide[70], tescilden itibaren beş yıllık süre geçmiş olması, dava şartı olarak kabul edilmektedir. Ancak öğretide

[69] Alman hukukunda geleceğe yönelik edimlerin ifasına ilişkin 257. maddenin icra takibinde uygulamayacağı öğretide belirtilmektedir (Hans Joachim Musielak und Wolfgan Voit, ZPO, ZPO § 257 Klage auf künftige Zahlung oder Räumung (20. Auflage, C H Beck 2023) Rn 1.

[70] Aras (n 8).

markanın kullanılmamasının def'i olarak nitelendirilmesinin isabetli olmadığı, markanın kullanılmamasının hâkim tarafından re'sen dikkate alınamayacağı da ifade edilmektedir. Markanın kullanılmaması def'i yerine, "kullanmama savunması" kavramı önerilmektedir[71].

4. Mevsimsiz Dava ve Sıfat (Husumet) İlişkisi Bakımından Değerlendirme

Mevsimsiz davanın aslında tam olarak sıfatla doğrudan ilgisi olmasa da, 11. Hukuk Dairesi, 2005 yılında verdiği kararda davanın mevsimsiz olması nedeniyle husumet yokluğundan davanın reddine karar vermiştir[72]. Bu çerçevede mevsimsiz davanın reddi kararının sıfat (husumet) yokluğuna ilişkin olup olmadığını üzerinde de durulmalıdır.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 50 ve devamı maddelerinde tarafların ehliyetleri düzenlenmiştir. Kanunda taraf ehliyeti (HMK m 50), dava ehliyeti (HMK m 51) ve dava takip yetkisi (HMK m 53) kavramları yer almaktadır. Kanunda taraf sıfatı yer almamakla birlikte öğretide, bu kavram hakkın gerçek sahibi olma veya tarafların maddî hukuk ilişkisinin gerçek süjesi olma şeklinde ifade edilmektedir[73]. Husumet, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda ve yürürlükteki Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda tanımlanmış bir kavram değildir[74]. Bu kavram eski hukukumuzun etkisi ile Yargıtay kararlarında davayı takip yetkisi[75] ile karıştırılarak yer almaktadır[76]. Bilindiği üzere husumet kavramı ile ifade edilmek istenen ve doğru ifadesi ile taraf sıfatıdır. Taraf sıfatı, dava konusu sübjektif hakla taraflar arasındaki ilişkiyi ifade etmektedir. Şeklî taraf kavramı gereğince, dava dilekçesinde davacı ve davalı olarak gösterilen kişiler davanın tarafı olmaktadır[77]. Ancak davacı olarak taraf sıfatına sahip olabilmek için dava konusu hakkın sahibi, davalı olarak da bu hakkın muhatabı olmak gerekmektedir. Taraf sıfatı, dava şartı niteliğinde değildir. Zira kimin hak sahibi veya borçlu olduğu, davanın esasına girildikten sonra tespit edilebilir. Sıfat yokluğuna ilişkin itirazlar, dava dosyasından anlaşıldığı sürece hâkim tarafından re'sen dikkate alınmaktadır[78].

Kanaatimizce belirli yasal işlemlerin tamamlanmasından sonra dava açılması gereken durumlarda davanın sıfat yokluğundan reddedilmesi, davanın hukukî yarar

---

71 Karaca (n 9) 88.

72 Yargıtay 11 HD, 2650/932, 08.02.2005 (Lexpera).

73 Hakan Pekcanıtez ve Hülya Taş-Korkmaz, *Pekcanıtez Usûl C I* (15. Bası, On İki Levha Yayıncılık 2017) 607 vd; Hülya Taş-Korkmaz, *Hukuk Davalarında Gerçek Tarafın Belirlenmesi* (On İki Levha Yayıncılık 2021) 90; Pekcanıtez/Atalay/Özekes (n 1) 156-157, Kn 635-639.

74 Husumet kavramı için bkz Taş-Korkmaz (n 73) 100-111.

75 Davayı takip yetkisi için bkz Buse Dişel, *Dava Takip Yetkisi* (On İki Levha Yayıncılık 2020) 57 vd; Pekcanıtez/Taş-Korkmaz (n 73) 592 vd; Pekcanıtez/Atalay/Özekes (n 1) 154-156, Kn 625-634.

76 Taş-Korkmaz (n 73) 94-97; Pekcanıtez/Taş-Korkmaz (n 73) 607-618.

77 Taraf kavramına ilişkin bkz Dişel (n 75) 31-55; Taş-Korkmaz (n 73) 5 vd; Pekcanıtez/Taş-Korkmaz, (n 73) 548-554.

78 Atalı/Ermenek/Erdoğan (n 1) 227-228; Taş-Korkmaz (n 73) 90-92.

yokluğu nedeniyle reddedilmesine göre daha hukuka uygundur. Zira şart veya vadenin gerçekleşmediği hallerde zorlama bir yorumla da olsa, dava konusu sübjektif hakla taraflar arasındaki ilişkinin, en azından "şimdilik", "henüz" kurulmadığı düşünülebilir. Ancak sıfat nedeniyle davanın reddi halinde dava esastan reddedileceği için vadenin gelmesi veya şartın gerçekleşmesi halinde açılacak davada kesin hüküm sorunu karşımıza çıkabilecektir. Tekrar belirtmek isteriz ki, buradaki yorum biraz zorlama yorumdur, fakat hukukî yarara dayanmaya göre daha kabul edilebilir niteliktedir.

5. Mevsimsiz Davanın Dava Edilebilirlik ve Beklenen Haklar Bakımından Değerlendirilmesi

Mevsimsiz dava; "*alacağın henüz vadesinin gelmediği veya henüz talep edilebilme aşamasına gelmediği*" durumu ifade etmektedir. Bu noktada öğretide[79] "*dava edilebilirlik*" olarak ifade edilen konunun, mevsimsiz dava bakımından dikkate alınıp alınamayacağı da değerlendirilmelidir. Dava edilebilirlik, talebin maddî hukuk bakımından mevcut olması; ancak mahkeme önüne taşınamaması olarak ifade edilebilir. Dava edilebilirlik durumunda talebin mahkeme yoluyla elde edilmesi mümkün değildir, zira bu durumda tarafın hukukî korunma, himaye hakkının bulunmadığı kabul edilmektedir. Yani bir hak ve talep maddî hukuk bakımından mevcut olup bunun mahkeme önüne getirilmesi, bu yolla korunmasında meşru bir zemin bulunmamaktadır. Talebin maddî hukuk bakımından mevcut olmaması ile dava edilebilirlik kavramı birbirinden farklıdır. Çünkü, dava konusu talebin maddî hukuk bakımından var olmaması halinde dava esastan; dava edilebilir nitelikte değilse usûlden red kararı verilecektir[80].

Öğretide, Alman hukukunda dava edilebilirliğin dava şartı olarak kabul edildiği, ancak Türk hukukunda durumun tartışmalı olduğu ifade edilmektedir[81]. *Özkaya Ferendeci,* olması gereken hukuk bakımından dava edilebilirliğin dava şartı olarak düzenlenmesi gerektiğini, dava edilebilirlik şartının olmadığı durumda davanın usûlden reddedileceği ve bu şartın sonradan tamamlanması halinde davanın yeniden açılabileceğini belirtmektedir[82]. Dava şartı olup olmama, davanın usûlden mi esastan mı reddedileceği soruları, mevsimsiz dava ile dava edilebilirlik kavramlarının birbirine yaklaştırmaktadır. Dava edilebilirlik halinde talebin maddî hukuk bakımından mevcut olması; ancak mahkeme önüne taşınamaması söz konusudur. Mevsimsiz davada da aslında maddî hukuk bakımından bir hak mevcuttur, ancak alacağın henüz vadesi gelmemiştir, henüz şart gerçekleşmemiştir ve beklenilmesi gereken süre henüz tamamlanmamıştır. Mevsimsiz davada şartın gerçekleşmesi,

---

79 Dava edilebilirlik konusunda ayrıntılı bilgi için bkz Hamide Özden Özkaya-Ferendeci, 'Dava Edilebilirlik Konusuna Genel Bir Bakış' (2010) 16 (1-2) MÜHF-HAD 233, 233 vd.

80 Özkaya-Ferendeci, Dava Edilebilirlik (n 79) 233-234.

81 ibid 238.

82 Özkaya-Ferendeci, Dava Edilebilirlik (n 79) 239.

vadenin gelmesi gibi durumlarda dava yeniden açılabilir. Dava edilebilirlik halinde de[83], usûlden reddedilen dava engelin kalkmasından itibaren yeniden açılabilecektir. Mevsimsiz dava ve dava edilebilirlik, talebin mahkemeye taşınamaması ve davanın şimdilik reddedilmesi noktasında benzeşmekte, birleşmektedir. Ancak mevsimsiz dava ve dava edilebilirlik kavramlarının dava şartı ile açıklanmaması gerektiği kanaatindeyiz.

Beklenen hak[84] kavramı[85], Türk ve İsviçre hukukunda kanun hükmüyle tanımlanmamıştır. Alman hukukundan çokça tartışılan ve değerlendirilen bu kavram, kanunî bir tanıma sahip değildir. Beklenen hakların birbirinden farklı özellikler taşıması nedeniyle bütün hak türlerini kapsayan ayrıntılı bir tanım yapılmamış, hakların genel çerçevesi çizilmiştir. Öğretide *"hakkın iktisabı için gerekli olgulardan bazıları gerçekleşmiş olmakla birlikte kurucu nitelik taşıyan son bir unsurun hala eksik olduğu, ancak bu unsurun gerçekleşmesinin hakkı devreden veya üçüncü bir şahsın iradesine değil, hakkı iktisap edecek sahsın iradesine veya belirli bir sürenin geçmesi şartına tabi olduğu durumlarda"* beklenen haklardan söz edilmesi gerektiği belirtilmiştir[86].

Nomer, beklenen hakları Türk hukukunda şarta bağlı işlemler ve vadeye bağlı işlemler bakımından değerlendirmiştir[87]. *Buz,* Türk ve İsviçre hukukunda beklenen hak olarak, şarta bağlı hukukî işlemler ve fevkalade ikâme halinin bulunduğu ve beklenen hak sahibinin menfaatlerinin de açıkça korunduğu için hukukî sorunla karşılaşılmadığını ifade etmektedir[88]. *Budak ve Yağcı,* beklenen haklar bakımından eda veya inşaî dava açılmayacağını; bu hakların genellikle ihtiyatî haciz ve ihtiyatî tedbir gibi geçici hukukî koruma önlemleri ve tespit davası ile korunabileceğini belirtmektedir[89].

Şarta, vadeye veya belirli süreye bağlı alacaklar için maddî hukukta yapılan tanımlama ve değerlendirmeler yargılama hukuku bakımından da geçerlidir. Yargılama hukuku bu konuda ayrı bir değerlendirme yapmamaktadır, niteliği de buna izin vermemektedir. Bu nedenle mevsimsiz davaların bir kısmını beklenen haklar oluşturmaktadır. Maddî hukukta da beklenen haklar bakımından kural olarak dava açılamayacağı ifade edilmektedir. Medenî yargılama hukuku bakımından beklenen haklara dayanılarak dava açılması halinde, bu durumun re'sen mi dikkate alınacağı veya davanın reddinin usûle mi esasa mı ilişkin olacağının tespit edilmesi gerekir.

---

83 ibid 235.

84 Beklenen haklara ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz Haluk N. Nomer, *Beklenen Haklar Üzerindeki Tasarrufların Hukukî Sonuçları* (Seçkin Yayıncılık 2002) 9 vd; Ozanemre-Yayla (n 42) 146-155.

85 Beklenen hak kavramına yönelik ayrıntılı bilgi için bkz Ozanemre-Yayla (n 42) 146-153.

86 Buz (63) 115.

87 Nomer (84) 86 vd.

88 Buz (63) 122.

89 Budak/Yağcı (n 3) 26.

Yargılama hukuku bakımından şarta veya vadeye bağlı alacak için eda veya inşaî dava açılması halinde davanın hukukî yarar yokluğu nedeniyle usûlden değil, şartın gerçekleşmemesi veya vadenin gelmemesi nedeniyle usûlden şimdilik reddedilmesi gerekir.

6. Mevsimsiz Davanın Bekletici Sorun Bakımından Değerlendirilmesi

Mevsimsiz dava bakımından cevaplanması gereken bir soru da, mevsimsiz davanın bekletici sorun yapılmasının mümkün olup olmadığıdır. *Budak ve Yağcı,* "*davacıya dava açma vaktinin henüz gelmemesinin sebebini teşkil eden eksikliği gidermesi için süre vermesi ve hatta eksikliğin giderilmesi işini bekletici sorun yapılmasının"* mümkün olduğunu ifade etmektedir. Mirasçılar arasındaki mecburî dava arkadaşlığında davalılardan birinin dava açılmadan önce ölmesi halinde, davacıya sulh hukuk mahkemesine başvurarak mirasçılık belgesi alma hususunda yetki verilmesi ve bu gerekliliğin yerine getirilmesine kadar davanın ertelenmesi, benzer bekletici sorun olarak gösterilmiştir[90].

Yargı kararlarında da mevsimsiz dava ve bekletici sorun Rekabet Kurulu kararları bakımından değerlendirilmiştir. 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'un 58. maddesi uyarınca tazminata hükmedilebilmesi için Kanunun 4, 6, 7. maddelerinin ihlâl edildiğinin tespit edilmesinin gerekmektedir. İlk derece mahkemesi, karar tarihi itibariyle Rekabet Kurulu kararının kesinleşmediği, davanın zamansız açıldığı gerekçesiyle, dava şartı yokluğundan davanın reddine karar verilmiştir. Ancak Yargıtay, *"…Rekabet Kurulu Kararı'nın kesinleşmesinin tazminat davasının açılması için ön şart olarak kabul edilmesi mümkün değildir. Davacı, işbu dava açılmadan önce 23.11.2010 tarihinde Rekabet Kurulu'na başvurduğuna göre Rekabet Kurulu'nun davalının hakim durumu kötüye kullandığına dair başvuru ile ilgili yapacağı işlem sonucunun işbu dava için bekletici mesele yapılması gerekir. Bu itibarla, mahkemece işin esasına girilerek, Rekabet Kurulu Kararı'na konu itirazın sonucu beklenerek, neticesine göre bir karar verilmesi gerekirken, yanılgılı değerlendirmelerle yazılı şekilde hüküm tesisi doğru olmamış, kararın bu nedenle bozulması gerekmiştir…"* ifadesiyle ilk derece mahkemesi kararını bozmuştur[91]. Ancak Adana Bölge Adliye Mahkemesi 9. Hukuk Dairesi benzer olayda *"… Görüldüğü üzere; davacı tarafından rekabet Kuruluna yapılan bir başvuru olmadığı, 4054 sayılı Kanun'un yetkili kıldığı Rekabet Kurulu kararının kesinleşmesinin "dava açılması için" bir ön koşul olarak kabul edilmesi gerektiği, davanın açıldığı tarih itibariyle henüz bir uygulanabilir ve kesinleşen bir karar olmadığı, karar tarihi itibarıyla Rekabet Kurulu kararının kesinleşmediği, Danıştay incelemesinin devam ettiği, dosya istinaf aşamasında iken Danıştay Onüçüncü Dairesi'nin 21/05/2019*

[90] Budak/Yağcı (n 3) 29.

[91] Yargıtay 11 HD, 5134/2543, 08.03.2016 (Lexpera).

tarih ve E:2016/4336, K:2019/1787 sayılı kararı ile Ankara 2. İdare Mahkemesi'nin 05/12/2014 tarih ve E:2013/1257, K:2014/1394 sayılı kararının 2577 sayılı Kanun'un 49. maddesi uyarınca bozulmasına, yeniden bir karar verilmek üzere dosyanın anılan Mahkeme'ye gönderilmesine karar verildiği ve zamansız açılmış dava bulunduğu" şeklinde düzeltilerek 6100 Sayılı HMK'nın 114/2 maddesi delaletiyle 115/2 maddesi gereğince davanın dava şartı noksanlığı nedeniyle usulden reddine karar vermek gerekmiş ve aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur…" zamansız davanın bulunması nedeniyle usûlden red kararı vermiştir[92].

Adana Bölge Adliye Mahkemesi, özel dava şartı ve mevsimsiz dava kavramları hukuka aykırı biçimde yorumlamıştır. Mahkeme, Rekabet Kurulu Kararı'nın kesinleşmesinin tazminat davasının açılması için ön şart olarak değerlendirmiş ve Kurul kararı olmadan açılan davayı da mevsimsiz olarak nitelendirmiştir. 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'un 58. maddesi uyarınca tazminata hükmedilebilmesi için Kanunun 4, 6, 7. maddelerinin ihlâl edildiğinin tespit edilmesi gerekmektedir. Ancak Rekabet Kurulu Kararı'nın kesinleşmesi, tazminat davasının açılması için ön şart veya özel dava şartı olarak kabul edilmemiştir. Ayrıca bu durum özel dava şartı olarak kabul edilse dahi, daha önce de ifade ettiğimiz gibi her özel dava şartı mevsimsiz dava olarak nitelendirilemez. Somut olay bakımından, mevsimsiz dava ve özel dava şartı bulunmamaktadır; niteliği gereği Rekabet Kurulu Kararı'nın bekletici sorun yapılması gerekmektedir.

Bekletici sorun, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 165. maddesinde "*Bir davada hüküm verilebilmesi, başka bir davaya, idari makamın tespitine yahut dava konusuyla ilgili bir hukuki ilişkinin mevcut olup olmadığına kısmen veya tamamen bağlı ise mahkemece o davanın sonuçlanmasına veya idari makamın kararına kadar yargılama bekletilebilir"* şeklinde düzenlenmiştir[93]. Bekletici sorun yapılacak husus, yargılamayı yürüten mahkemenin görev alanına girmeyen bir ön sorun niteliğindedir.

Henüz talep hakkının doğmadığı ve uyuşmazlığın esası hakkında tam anlamıyla karar verme aşamasına gelinmediği durumlarda, esasen dava veya idarî makamın tespiti de çok anlamlı olmayacaktır. Çünkü, ortada karar verilmeye müsait bir talep bulunmamaktadır. Henüz karar verilmeyecek bir konuda başka mahkemenin veya mercinin kararının beklenmesi de mantıkî ve hukukî olmayacaktır. Mevsimsiz dava bakımından, uyuşmazlığı çözecek ve karar verecek merci kural olarak, mevsimsiz davanın açıldığı mahkemedir. Önce bu sorunun halledilmesi gerekli ve zorunludur. Deyim yerindeyse bu konu yargılamayı yapan mahkeme bakımından öncelikle

[92] Adana 9 BAM, 1782/24, 16.01.2020 (Lexpera). Ancak kararın karşı oy yazısı "Rekabet Kurulu Kararı'nın kesinleşmesinin tazminat davasının açılması için ön şart olarak kabul edilmesi mümkün olmayıp, Rekabet Kurulu kararına karşı idari yargıda devam eden dava sürecinin işbu dava için bekletici mesele yapılması gerekmekte olup, bu sebeple ilk derece mahkemesi kararının kaldırılması gerektiği düşüncesiyle sayın çoğunluğun görüşlerine katılmamaktayım" 11. Hukuk Dairesi'nin görüşü ile paralel niteliktedir.

[93] Hakan Pekcanıtez, 'Bekletici Sorun' (1980) 1 EÜHFD 249, 252; İbrahim Aşık, *Medeni Usul Hukukunda Bekletici Sorun* (Seçkin Yayıncılık 2012) 28; Muhammet Özekes, *Pekcanıtez Usûl C II* (15. Bası, On İki Levha Yayıncılık 2017) 1403 vd.

kendisi tarafından çözümü gereken bir ön sorundur (HMK m 164). Bu ön sorunu çözmeden bekletici soruna karar vermek anlamlı da doğru da olmayacaktır. Bekletici sorun yapılacak olsa dahi, daha sonra yine bu ön sorun hakkında karar verilmesi gerekecekse o zaman gereksiz bir bekletici sorun kararı verilmiş olacaktır. Bu sebeple, mevsimsiz davanın her durumda bekletici sorunla açıklanması veya bu çerçevede ele alınması mümkün değildir.

7. Mevsimsiz Davanın Önleyici-Koruyucu Dava Bakımından Değerlendirilmesi

Önleyici-koruyucu davalar, Türk hukukunda kavram olarak düzenlenmemekle birlikte, çeşitli maddelerde buna işaret edilmektedir (TMK m 25; TMK m 730; TBK m 150/II). Bu davalar, kişinin içinde bulunduğu hukukî durumda kaygı, güvensizlik veya endişe duyulan hallerde açılabilecek davalardır. Bu davanın amacı, gelecekte doğma ihtimali olan uyuşmazlıkları çözmektir; bu dava genel olarak, muhtemel ancak gelecekte doğması kesin bir menfaate dayanarak açılmaktadır. Önleyici-koruyucu davalara tipik örnek olarak uygulamadaki ifadeleri ile tahrik davası, sorgu davası ve duruma göre tespit davası gösterilebilir[94].

Budak/Yağcı, mevsimsiz davayla ilgili olarak önleyici-koruyucu davaya da değinmekle birlikte, mevsimsiz davayla ilişkisi bakımından ayrıca bir nitelendirme yapmamışlardır[95]. Önleyici-koruyucu davaların temelinde gelecekte doğma ihtimali olan uyuşmazlıklar yatmakta ve bu davalarda gelecekte doğması kesin bir menfaat yer almaktadır. Mevsimsiz davaların temelinde ise, talep hakkı veya talep edilebilirliğinin henüz doğmaması söz konusudur. Mevsimsiz davayı hukukî yarar kavramı ile değil maddî hukuk bakımından talep hakkı veya talep edilebilirlikle açıkladığımız için kanaatimizce mevsimsiz dava ile önleyici-koruyucu dava arasında da doğrudan bir ilişki kurulması zordur.

Kanımızca mevsimsiz dava *"öne alınmış sözleşmeye aykırılık"* kavramı ile daha ilişkilidir. Borçlunun muacceliyet öncesi, borcunu ifa etmeyeceği veya ifa edemeyeceğini alacaklıya açıkça bildirmesi veya borçlunun davranışlarından borca aykırı davranacağının anlaşılması halinde *"öne alınmış sözleşmeye aykırılık"* kavramı ortaya çıkmaktadır. Bu durumda alacaklı, vade tarihinden önce talep hakkına sahip olabilecektir, gerekirse hakkını korumak için dava da açabilecektir. Bu durumda ise şartlarının gerçekleşmesine göre eda, tespit veya inşaî dava ortaya çıkabilecektir[96]. Şayet bu şartlar gerçekleşirse, aslında henüz zamanı gelmeyen, mevsimsiz dava

---

94 Hanağası (n 58) 40 vd.

95 Budak/Yağcı (n 3) 32-33.

96 Bu konuya ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz Yasemin Kabaklıoğlu-Arslanyürek, 'Öncelenmiş Borca Aykırılık Kavramı ve Alacağı Tehlikeye Düşen Alacaklının Diğer Hukuki İmkânları ile Karşılaştırılması' (2019) 14 (175-176) BÜHFD 887, 887 vd; Gülşah Vardar-Hamamcıoğlu, 'Öne Alınmış Sözleşmeye Aykırılık Kavramı' (2018) 13 (169-170) BÜHFD 203-256, 203 vd.

niteliğindeki talep dava konusu olabilecek nitelik de kazanmış demektir. Böyle bir durumda ise artık mevsimsizlik söz konusu olmayacaktır. Deyim yerindeyse erken olgunlaşma mevsimsizliği bertaraf edici niteliktedir.

Alman Medeni Usûl Kanunu'nun 257 ilâ 259. paragraflarında istisnaî olarak gelecekteki edimlerin ifası için dava açılmasına imkân tanınmaktadır. 257. paragrafın kenar başlığı "gelecekteki para borçlarının ödenmesi ve tahliye"dir ve sadece para alacaklarına yöneliktir[97]. 258. paragraf ise, "dönemsel edimlerin ifası için dava" kenar başlığını taşımaktadır. Burada dava konusu alacak mutlaka para alacağı olmak zorunda değildir; ancak tekrar eden edimlerin aynı hukukî ilişki dolayısıyla ifası gereken edimler olması gerekmektedir. 257 ve 258. paragraflar özel iki duruma ilişkin olmasına rağmen, 259. paragraf genel bir düzenleme niteliğindedir[98]. İlgili hükümlere yönelik şartlar oluşmadan dava açılması halinde, davanın usûlî bir kararla reddedileceği belirtilmektedir[99]. İfanın vaktinde yapılmayacağı endişesinin bulunduğu hallerde eda davası" kenar başlıklı 259. paragraf şartların mevcudiyeti halinde gelecekteki bir edim için dava açılmasına imkân tanınmıştır.

Öğretide ilgili hükümlerin istisnaî nitelikte olduğu ve ilgili hükümlerin gelecekteki belirsiz iddialara yönelik olmadığı vurgulanmaktadır[100]. Bu maddenin sadece vadesi gelmemiş talepleri kapsamadığı, aynı zamanda bir değerlendirmeye veya şarta bağlı talepler bakımından da geçerli olduğu ifade edilmektedir[101]. Öğretide ilgili hükümlerin uygulamasının da fazla olmadığı, zira kararın icrası için vade tarihinin beklenmesi gerektiği vurgulanmaktadır[102]. *Budak/Yağcı,* gelecekteki edimlerin ifasına yönelik düzenlemelerin Türk hukuku bakımından örnek olamayacağını, bu hükümlerin düzenlenmesindeki amacın, tespit davası ile de sağlanabileceğini belirtmektedir[103].

Alman Medeni Usûl Kanunu'nun 259. maddesi hükmü ile *"öne alınmış sözleşmeye aykırılık"* kavramı birbirine benzetilebilir. Öne alınmış sözleşmeye aykırılık kavramı, borçlunun muacceliyet öncesi, borcunu ifa etmeyeceği veya ifa edemeyeceğini alacaklıya açıkça bildirmesi veya borçlunun davranışlarından borca aykırı davranacağının anlaşılması halinde ortaya çıkmaktadır[104]. Öne alınmış sözleşmeye aykırılık halinde açılacak dava, kanun koyucunun açık düzenlemesi gereğince reddedilemeyecektir.

---

97 Bu konuya ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz Musielak und Voit (n 69) Rn 1-8.

98 Matthias Arz, 'Klagen auf künftige Leistung gem §§ 257–259 ZPO' (2021) JuS 745, 746.

99 Musielak und Voit (n 69) Rn 6.

100 Arz (n 98) 747.

101 ibid 746.

102 Arz (n 98) 747; Henssler (n 67) 139.

103 Budak/Yağcı (n 3) 31-32.

104 Kabaklıoğlu-Arslanyürek (n 96) 887 vd; Vardar-Hamamcıoğlu (n 96) 203 vd.

8. Mevsimsiz Davanın Kesin Hüküm Etkisi Bakımından Değerlendirilmesi ve "Şimdilik Red Kararı"

a. Genel Olarak Mevsimsiz Davada Kesin Hüküm Etkisi

Mevsimsiz dava, dava türleri bakımından eda, tespit veya inşaî dava şeklinde açılabilecektir. Mevsimsiz olduğu iddia edilen davanın kabulü halinde, deyim yerindeyse davanın mevsimsiz olmadığı kabul edilmekte ve eda, tespit ya da inşaî bir karar verilmektedir. Bu sebeple davanın kabulü halinde nasıl karar verileceği ve kararın etkisinin özel bir değerlendirmeye tâbi tutulması gerekli değildir. Ancak, tespit davaları dışında, eda veya inşaî davanın reddi halinde de verilen hüküm genel anlamda bir tespit hükmüdür. Bu noktada mevsimsiz dava iddiasının kabulü ve davanın reddi halinde, verilecek hükmün niteliğinin belirlenmesi gerekir. Zira dava "mevsimsiz" olduğunun tespiti sonucu reddedilirse, kararın nasıl verileceği ve bu kararın kesinleşmesi halindeki kararın etkisi ayrıca değerlendirilmelidir. Örneğin 10.000 Türk liralık bir alacak davasının mevsimsiz olması nedeniyle reddedilmesi halinde, bu karar alacağın olmadığına dair bir tespit hükmü niteliğinde midir? Verilecek kararın kesin hüküm etkisi nasıl ve hangi kapsamda olacaktır?

Kanımızca, mevsimsiz davanın reddi kararı, sadece alacağın henüz talep edilemez olduğunun tespiti niteliğindedir ve bu kapsamda bir etkiye sahiptir. Mevsimsiz davada, asıl alacağın varlığı veya yokluğu değerlendirilmemiş, sadece talep edilme hakkı henüz doğmamış bir alacak bakımından henüz bir karar verilmemiştir. Unutmamak gerekir ki, kesin hüküm kural olarak ancak tarafları (veya duruma göre halefleri hakkında) talep edilen şey hakkında ve karara bağlanmış konuda etkiye sahiptir (HMK m 303). Ancak burada da, yukarıda üzerinde durduğumuz üzere uygulamada mevsimsiz davanın içinde sayılan bazı özel dava şartının bulunduğu durumları ayrık tutmak gerekir. Çünkü, buralarda mevsimsiz davaya yakın durumlar varsa da, bunlar kanun veya işin niteliği gereği bir dava şartı oluşturduklarından, bunlar için ayrı bir değerlendirme yapılmasına gerek yoktur. Bu tür durumlarda dava şartı bulunmadığından davanın reddi kararı verilmesi söz konusu olacaktır. Bunun dışındaki durumlarda ise mevsimsiz davanın reddinin nasıl bir karar olduğu, sonucu ve etkisi ayrıca üzerinde durulması gereken bir konudur.

Kararın kesinleşmesiyle ortaya çıkan kesin hükmün, dar ve geniş olmak üzere iki anlamı bulunmaktadır. Dar anlamda kesin hüküm, kararın sadece maddî anlamda kesinleşmesini ifade etmektedir. Geniş anlamda kesin hüküm ise, hükmün maddî ve şeklî anlamda kesinleşmesidir. Şeklî anlamda kesinlik iki durumda söz konusu olur. Bunlardan ilki ilk derece mahkemesi kararına karşı kanun yoluna başvuru imkânın bulunmaması ve kararın verildiği anda kesin hüküm halini almasıdır. Diğer durum ise, karara karşı kanun yoluna başvuru imkânı bulunmasına rağmen süresi içinde kanun yoluna başvurulmamış veya kanun yoluna başvurulmuş ve bu başvuru üzerine

verilen karara karşı başvurulabilecek bir kanun yolu kalmamış olması halleridir. Maddî anlamda kesin hüküm ile ifade edilense, hükmün olağan kanun yollarına başvurularak değiştirilememesi, daha sonra dava edilememesi ve daha sonraki davalarda bağlayıcı olmasıdır[105]. Davanın mevsimsiz olması sebebiyle reddi halinde ortaya çıkan kesinlik, alacak hakkının henüz doğmadığının tespitine ilişkindir. Bu nedenle, bu hüküm alacak hakkının doğması halinde açılacak dava bakımından kesin hüküm oluşturmaz ve bu konuda (HMK m 114/1-i) dava şartı olarak ileri sürülemez.

Mevsimsiz dava açıldıktan sonra şartın gerçekleşmesi, talep edilebilmesi, vadenin dolması veya ilgili sürenin tamamlanması halinde mahkemenin nasıl karar vermesi gerektiği ayrıca değerlendirilmelidir. Bu konuda *Budak/Yağcı,* mevsimsiz açılmış davanın derdest olduğu sırada davanın vaktinin gelmesi halinde, hukukî yararın sonradan tamamlanabildiğini ve davanın görülmeye devam edilmesi gerektiğini belirtmektedir[106]. Yukarıda farklı yerlerde mevsimsiz davaya ilişkin konuların hukukî yarar kapsamında değerlendirmediğimizi ifade etmiştik. Bu sebeple konuya buradan çözüm üretilemeyeceğini düşünüyoruz.

Mevsimsiz davayı usulî değil, çıkış noktası olarak maddî hukuk kavramlarından hareketle değerlendirdiğimiz için, dava açıldıktan sonra şartın gerçekleşmesi, vadenin gelmesi veya sürenin dolmasının, yeni vakıa ve yeni durum olarak kabulü gerekmektedir. Bu nedenle dava açıldıktan sonra şartın gerçekleşmesi, vadenin gelmesi veya sürenin dolması gibi vakıalar iddia ve savunmanın değiştirilmesi yasağına tâbi olmadan kural olarak, taraflarca ileri sürülebilecektir. Dava açıldığı sırada mevsimsiz dava olarak nitelendirilecek bir talep, dava devam ederken vadenin gelmesi veya şartın gerçekleşmesi halinde normal bir eda, tespit yahut inşaî davaya dönüşebilecektir[107]. Burada davacının bu şekilde dava açmasında bir kusuru olup olmamasına, yargılamada gereksiz işlemler yapılıp yapılmamasına göre ayrıca değerlendirme yapılabilir, gerekirse yargılama giderleri ve diğer başka sonuçlar ortaya çıkabilir; ancak böyle bir durumda davanın reddi ve yeniden açılması söz konusu olmayacaktır.

Burada akla gelebilecek bir soru şarta, vadeye veya belirli bir süreye bağlanmış davaların mevsimsiz olması nedeniyle reddedileceği dikkate alınarak menfî tespit davası açılması düşünülebilir mi[108]? *Hanağası,* henüz vadesi gelmemiş veya şarta bağlı alacaklar bakımından borçlunun menfi tespit davası açmakta hukukî yararı

[105] Kesin hükmün kavramı için bkz Hamide Özden Özkaya-Ferendeci, *Kesin Hükmün Objektif Sınırları* (On İki Levha Yayıncılık 2009) 3 vd; Ahmet Cahit İyilikli, *Hukuk Yargılamasında Kesin Hüküm* (Yetkin Yayıncılık 2016) 40 vd.

[106] Budak/Yağcı (n 3) 42.

[107] Pekcanıtez (n 1) 968-969.

[108] Tespit davalarına ilişkin bkz Baki Kuru ve Ali Cem Budak, *Tespit Davaları* (2. Bası, On İki Levha Yayıncılık 2010) 41 vd.

bulunduğunu ifade emektedir[109]. *Budak/Yağcı*[110] ile *Üstündağ*[111] uyuşmazlık konusu hakkın hemen tespitinde menfaat varsa, tespit davasının açılması ve esastan hükme bağlanmasının mümkün olduğunu belirtmektedir.

Kanımızca mevsimsiz davanın varlığı halinde şartları varsa tespit davası açılabilecektir. Bilindiği üzere, tespit davasının açılabilmesi için davacının bir hakkı veya hukukî durumu güncel ve ciddî bir tehlike ile tehdit edilmesi[112] gerekir. Şayet gerçekten bu konuda güncel ve ciddî bir tehlike varsa, örneğin henüz şartları oluşmadan taraflardan biri diğerinden talepte bulunuyor ve hukukî yollara başvuruyorsa ayrıca dava açıldığında bu hususu basit bir savunma yaparak hakkını korumak mümkün görünmüyorsa, önceden tespit davası açılması mümkün olabilir. Ancak, böyle bir durumdan söz edilemiyorsa, dava tarihinde henüz tescilli bir marka bulunmadan, marka terkini için açılan dava veya henüz ruhsatlandırma aşamasındaki ilaç için patent hakkına tecavüz bakımından menfî tespit davası açılamayabilir. Somut olaya göre değerlendirme yapılması söz konusudur.

Burada duruma göre her iki tarafın da kendileri açısından geçici hukukî koruma yoluna başvurması düşünülebilirse de, bu konuda da çok titiz bir değerlendirme yapılmalıdır. Çünkü, para alacakları için bir geçici hukukî koruma niteliğinde olan ihtiyatî haciz bakımından kanun koyucu ancak belirli ve sınırlı şartların varlığı halinde vadesi gelmemiş alacak için de ihtiyatî haciz talep edilebileceğini öngörmüştür (İİK m 257/II). İhtiyatî tedbirler bakımından ise şarta veya vadeye bağlanmış alacaklar için kanunda açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Öğretide, talep hakkı doğmasa da hukukî ilişkinin varlığına dayanarak geçici hukukî korumaya başvurulabileceği; ancak bu durumun istisnai nitelikte olduğu ve Kanunla açıkça düzenlenmesi gerektiği ifade edilmiştir[113]. Ayrıca şarta veya vadeye bağlanmış alacak ile müstakbel alacaklar[114] bakımından eda etkisi gösteren ihtiyatî tedbirin de talep edilemeyeceği kabul edilmektedir[115].

b. Mevsimsiz Davada "Şimdilik Red" Kararı ve Etkisi

Davanın "mevsimsiz" olması sebebiyle reddi halinde bunun bir tespit hükmü olduğu, kararın etkisinin de talebin ancak "mevsimsiz" olması, maddî hukuk bakımından henüz şartların oluşmaması veya vadenin gelmemesi, muacceliyetin

[109] Hanağası (n 58) 237.

[110] Budak/Yağcı (n 3) 26.

[111] Üstündağ (n 1) 84.

[112] Arslan/Yılmaz/Taşpınar-Ayvaz/Hanağası (n 22) 317-318; Atalı/Ermenek/Erdoğan (n 1) 329; Hanağası (n 58) 249; Kuru/Budak (n 108) 80-160; Pekcanıtez (n 1) 976-983.

[113] Erişir (n 17) 185-188.

[114] Maddî hukuk bakımından bu kavram, henüz doğmamış ancak doğacağı kesin olan alacakları ifade etmektedir. Kira sözleşmesi yapılmasından sonra henüz taşınmaz kullanılmaya başlanmamış ancak oturulacak aylara ilişkin kira alacağı müstakbel alacaklara örnek gösterilebilir.

[115] Şarta veya vadeye bağlanmış alacaklar ile müstakbel alacakların durumuna ilişkin bkz Erişir (n 17) 185-188.

gerçekleşmemesi noktasında ortaya çıkacağını ve bununla sınırlı kalacağını belirtmiştik. Yani, aslında bu red kararının kesin hüküm etkisi, "henüz" talep edilebilir olmama noktasındadır ve şu andaki duruma göre hakkın bulunmadığı, daha doğrusu dava edilemeyeceğine ilişkidir. Bu karar ve kesin hüküm, hakkın hiç bulunmadığı, mevcut olmadığı veya hiçbir şekilde talep edilemeyeceği hakkında değildir. Kesin hükmü bu çerçevede anlamak ve değerlendirmek zorunludur. Hakkın hiç mevcut olmaması, ortadan kalkması, talep edilememesi, talep hakkına engel olan durumların bulunması başka şeydir; hak mevcut olmakla birlikte şu anda talep edilememesi, talep şartlarının olgunlaşmaması, talep zamanının gelmemesi başka şeydir. Birincisinde yapılacak tespit hakkın bizatihi kendisiyle ilgilidir ve istikbale matuf da tekrar talep edilmesini mümkün kılmaz. Ancak ikinci tespit hakkın varlığı ve yokluğunu değil, şu anda talebinin mümkün olmadığı belirtmektedir. Bu açıdan hakkın kendisiyle veya istikbalde de talep edilmesiyle ilgili bir sonuca varılamaz. Fakat bu durumda karar nasıl verilmeli, içeriği ne olmalı, karar usule mi esasa mı ilişkin olmalı ve etkisi ne şekilde gerçekleşmelidir sorularına cevap verilmelidir.

Bu konuda özellikle Alman hukukunda, gelecekteki bir edimin ifası için dava açılması halinde dava, "şu an için" veya "şimdilik" reddedilmektedir[116]. Bu durumu, "*şimdilik red kararı*" ve "*şimdilik kesin hüküm etkisi*" olarak ifade edebiliriz. Henüz olgunlaşmamış, şartları oluşmamış, vadesi gelmemiş, gelecekteki bir edimin ifasının talep edilmesi halinde, davacının özünde bir hakkı vardır, ancak talebi henüz korunabilir, tanınabilir, kabul edilebilir nitelikte değildir; davacının talebin şartları oluşuncaya, vade gelinceye, muacceliyet gerçekleşinceye kadar beklemesi gerekmektedir. Yani, burada talebin nihaî ve kesin olarak reddi söz konusu olmayacaktır[117].

Bu çerçevede özellikle şarta veya vadeye bağlı alacaklar bakımından, şart gerçekleşmeden veya vadeden önce dava açılması halinde, davanın şimdilik reddedilmesi mümkündür. Şayet -özel dava şartı olan hususlar gibi- başkaca bir karar verilmesi veya red kararı oluşturulması zorunlu değilse, mevsimsiz dava olarak nitelendirilen davada, çoğunlukla "*şimdilik red kararı*"nın ihtiyacı karşılayacağı kanaatindeyiz. Çünkü, öncelikle böyle bir karar nihaî ve istikbale matuf bağlayıcı olmayacak, o ana ve o şartlara özgü bir kesinlik taşıyacaktır. İleride şartları oluştuğunda dava açılabilir ve mevcut karar, kesin hükmün diğer farklı etkilerini taşısa da (unsur, vakıa, kesin delil), doğrudan kesin hüküm etkisi oluşturmayacak, ileride şartları gerçekleşen davanın incelenmesine engel olmayacaktır.

Bu noktada verilen "şimdilik red kararı"nın nasıl bir karar olduğu üzerinde de durmakta yarar vardır. Bu kararın usûlî bir karar mı, yoksa esasa ilişkin bir karar

[116] Gelecekteki edimlerin ifasına yönelik tespit davası için bkz Arz (n 98) 747-748.

[117] Arz (n 98) 745; Musielak und Voit (n 69) Rn 1. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz Christian Kappel, *Die Klageabweisung zur Zeit* (Dunker&Humblot 1998), 11 vd.

mı olduğu sonuçları bakımından önemlidir. Burada ortaya konulacak çözümün, uygulamadaki endişeleri giderecek ve Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı'na yansıyan ihtiyacı da karşılayabilecek nitelikte olması gerekir. Bu noktada "*şimdilik red*" kararının, hukukumuz bakımından kendine özgü bir *usûlî nihaî karar* oluşturduğunu düşünüyoruz. Sorunun aslında maddî hukukla bağlantılı olduğu, böyle bir durumda buna usûlî bir karar demenin çelişkili olabileceği eleştirisi yapılabilir. Bu kararın temelinde maddî hukuk değerlendirmesi olsa da, usûlî kararların önemli bir kısmında zaten maddî hukuk değerlendirmesi yapıldığı, yapılmak zorunda olduğu göz ardı edilmemelidir. Örneğin, görev ve yetki ilişkisinde, taraf ve dava ehliyetinde, dava takip yetkisinde maddî hukukla doğrudan bağlantılı bir değerlendirme yapılmaktadır. Usûlî red kararı olması sebebiyle de gerek diğer yargılama giderleri gerekse vekâlet ücreti bakımından da İçtihadı Birleştirme Kararı'ndaki endişeleri giderici niteliktedir.

Şimdilik red kararının, adeta her kapıyı açan kilit gibi kullanılan, artık neredeyse bir başka çözüm üretilemediğinden ilk akla gelen, nitekim İçtihadı Birleştirme Kararında da esas alınan hukukî yarar kavramından daha isabetli ve daha teknik bir çözüm olduğunu söyleyebiliriz. Nasıl ki, genel bir kural olan dürüstlük kuralını her davada çözüme esas almak kötü bir hukukçuluk örneği ise, hukukî yararı da usûlî her konuda bu şekilde değerlendirmek aynı niteliktedir. Çünkü, aslında her usûlî mesele, neredeyse doğrudan veya dolaylı hukukî korunma ihtiyacı ve bu bağlamda yararla ilgilidir. Daha özel nitelendirme yapılabilirken, daha somut ve sorunsuz çözümler mümkünken, çok genel bir kavram ve dava şartı olan hukukî yarara müracaat etmek, bir süre sonra başkaca çözüm aramaya dahi gerek kalmayacak kolaycılığa itecektir.

Şayet çözüm üretilemeyen her konuda hukukî yarardan hareket edilirse, hukukî yarar bir süre sonra, aslında ciddî bir dayanağı olmayan usûlî müktesep hakkın akıbetine uğrayacaktır. Önce sınırlı bir konuda kabul edilen -ki o noktada da eleştirilerimiz mevcuttur- usûlî müktesep hak zamanla genişletilmiş, ancak daha sonra neredeyse yirmiye yakın istisnası kabul edilmiştir. Hatta kendisi kamu düzeninden sayılan usûlî müktesep hakkın istisnalarından biri de, yine kamu düzenine ilişkin diğer hususlar kabul edilmektedir. Bunun kendi içinde açıklanamaz çelişkisi yanında, mantıkî ve hukukî izahının olmadığı açıktır[118]. Benzer durum gittikçe hukukî yararda karşımıza çıkmakta, çözüm üretilemeyen her usûlî konu, hukukî yarar kapsamında değerlendirilmektedir. Bunun ise farklı sakıncaları, bu çalışmada en azından mevsimsiz dava bakımından ortaya konulmuştur.

Karar türleri ve hüküm, kanunda genel olarak belirtilmekle birlikte bunların neler olduğu tek tek sayılmamıştır. Kanunda genel anlamda usûle ve esasa ilişkin nihaî

[118] Usûlî müktesep hakla ilgili eleştiriler için bkz Murat Atalı, *Medeni Usul Hukukunda Aleyhe Bozma Yasağı* (Yetkin Yayınları 2014) 47 vd; Muhammet Özekes, *Pekcanıtez Usûl C III* (15. Bası, On İki Levha Yayıncılık 2017) 2190-2191; Pekcanıtez/Atalay/Özekes (n 1) 551, Kn 2190.

kararlardan söz edilmiştir (HMK m 294)[119]. Karar türleri kategorik olarak usûl ve esas bakımından ayrılsa da, bu hüküm türlerinin sınırlı sayıda olduğu söylenemez. Niteliğine baktığımızda "şimdilik red" kararının aslında daha çok usûlî karakteri olduğu, işin esasını tam olarak çözümleyen niteliği bulunmadığı görülmektedir. Ayrıca, hukukî yarardaki gibi bir maddî hukuk konusunu dava şartı seviyesinde incelemenin sakıncalarını da içinde barındırmamaktadır. Bu açıdan baktığımızda şimdilik red kararının, davanın açılmamış sayılması ile konusuz kalma arasında bir niteliğe sahip olduğu söylenebilir. Şüphesiz şimdilik red kararı, açılmamış sayılma veya konusuz kalma şeklinde sonuçları içermez. Ancak, bir yandan deyim yerindeyse davanın bu haliyle görülemez olduğunu, şu anda karar verilmesinin gerekmediğini belirterek adeta talebi en başından incelenemez saymak, diğer yandan da içeriğe ilişkin bir tespite ihtiyaç duyulmadığını göstermesi bakımından açılmamış sayılma ve konusuz kalma kararlarına benzer yönleri mevcuttur.

Davanın şimdilik reddi, usûle ilişkin nihaî bir karar niteliğinde olup talebin nihaî ve kesin olarak reddi söz konusu değildir. Bu nedenle şartın gerçekleşmesi veya vadenin gelmesi halinde dava, kesin hüküm itirazı ile karşılaşılmaksızın yeniden açılabilecektir. Mevsimsiz davaların şimdilik red kararı ile usûlden reddedilmesi, vekâlet ücretinin maktu mu nispî mi olacağı sorununu da çözüme kavuşturacaktır. Bu şekilde uygulamadaki tereddütler giderildiği gibi, İçtihadı Birleştirme Kararı'ndaki ihtiyaç da karşılanmış olacaktır. Ancak bu yapılırken, genel geçer ve aslında içi doldurulmayan gerekçelerle hukukî yarar muğlak şartına dayanmanın sorunlarından kurtulunmuş olacak, bu konuda daha somut ve sonraki davayı açıklamak mümkün hale gelecek, ayrıca yukarıda tek tek değerlendirilen bekletici sorun, dava edilebilirlik, beklenen hak, önleyici dava vs tartışmalarına da çok gerek kalmayacaktır.

Şimdilik red kararının daha genel olarak ele alınması ve incelenmesi gerekli, zorunlu ve yararlıdır. Ancak şimdilik red kararı, ayrı ve bağımsız bir çalışma konusu olacak nitelikte olduğundan, burada ayrıntısına girmiyoruz.

9. Mevsimsiz Davanın Takip ve Geçici Hukukî Korumalar Bakımından Değerlendirilmesi

Yukarıda da belirttiğimiz üzere, mevsimsiz davadan hareketle, uygulamada *mevsimsiz icra takibi*nden de söz edilebilmektedir. Mevsimsiz davanın hukukî bakımdan büyük bir tartışma alanı olması bir yana, mevsimsiz takip daha büyük sorunlara yol açabilecektir. Genellikle bir davada dava şartı olarak (özellikle de genel dava şartı olarak) kabul edilen hususlar, takiplerde de takip şartı olarak kabul görmektedir. Bunun tipik örneği derdestliktir. Zira derdestlik takiplerde daha önceleri bir takibe itiraz konusu iken, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun derdestliği genel

[119] Atalı, *Pekcanıtez Usûl* (n 33) 1967 vd; Boran-Güneysu, (n 33) 89 vd.

dava şartı olarak kabulü ile birlikte (HMK m 14/1-ı), takipte de bunun bir takip şartı olarak dikkate alınması gerektiği kabul edilmeye başlanmıştır. Bu durum aynı zamanda mükerrer takip olarak da ifade edilmektedir. Takip şartı olan bir hususu ise icra memurunun re'sen dikkate alması gerekecektir[120].

İçtihadı Birleştirme Kararı ile birlikte muacceliyet, hukukî yarar bağlamında bir dava şartı haline geldiğine ve hukukî yarar da genel bir dava şartı olduğuna göre, bu durum aynı zamanda genel bir takip şartı olarak kabul edilmelidir. 2022 tarihli İçtihadı Birleştirme Kararı'ndan sonra artık takipler bakımından da icra memurlarının genel bir takip şartı olarak muacceliyeti re'sen dikkate alması gerekeceği gibi bir takip hukukuyla çok uyumlu olmayan sonuç ortaya çıkmaktadır. Bunun kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takipte özel bir şikâyet sebebi olması açıkça kabul edilmiştir (İİK m 168/1)[121]. Ancak kambiyo senetlerinde vade senetten zaten anlaşılmaktadır. Bunun dışında özellikle genel haciz yoluyla takipte bu sorun nasıl çözülecektir? 2022 tarihli İçtihadı Birleştirme Kararı'ndan esas alınırsa bunun tek yolu, muacceliyetin şikâyet yoluyla icra mahkemesi önüne gelmesi ve bunun incelenmesidir. Lakin burada şikâyet yargılamasına ve icra mahkemesinin incelemesine uymayan bir durum söz konusudur. Açıkça maddî hukuka ilişkin bir konuda icra mahkemesi sınırlı şikâyet yargılamasında inceleme yapıp karar vermek durumunda kalacaktır. Eğer muacceliyet veya mevsimsiz olma, davada hukukî yarar kapsamında dava şartı olarak kabul edilsin, ancak takipte takip şartı saymayalım denilirse o zaman da bu durum çelişki oluşturacaktır.

Bu durumun takip şartı olarak şikâyet yoluyla çözümü değil de, yine itiraz yoluyla ileri sürülmesi gerektiği kabul edilirse, bu sefer de sorun başka şekilde karşımıza çıkacaktır. Takibin mevsimsiz olduğu iddiası, bu durumda borca itiraz niteliğinde sayılacak ve itiraz takibi kendiliğinden durduracaktır (İİK m 66). İtiraz ile duran takibe devam etmek isteyen alacaklının itirazı hükümden düşürebilmek için itirazın iptali davası açması (İİK m 67) veya şartları varsa itirazın kaldırılması yoluna (İİK m 68 vd) başvurması gerekecektir. Bu durumda sınırlı inceleme yetkisi olan icra mahkemesi, velev ki belgeye bağlı olsa dahi, üzerinde farklı tartışmaların gerçekleşebileceği (şart-vade, vadenin uzatılması veya öne çekilmesi vs ve daha farklı diğer tartışmalar) muacceliyeti nasıl inceleyecektir, bir karar verse dahi kesin hüküm oluşturmayan bu karar daha sonra nasıl bir anlam ifade edecektir, bunlar hep ucu açık ve sorun içinde sorun oluşturacak konulardır.

---

[120] Hakan Pekcanıtez, Oğuz Atalay, Meral Sungurtekin Özkan ve Muhammet Özekes, *İcra ve İflâs Hukuku* (9. Bası, On İki Levha Yayıncılık 2022) 101. Bu konudaki tartışmalar ve görüşler için ayrıca bkz Ayşe Kılınç, *İcra Takibinde Derdestlik* (Yetkin Yayıncılık 2020) 135 vd.

[121] Ayrıca ipoteğin paraya çevrilmesi yoluyla takipte de benzer bir durumdan söz edilebilir. İcra memuru, ibraz edilen akit tablosunun kayıtsız şartsız bir para borcu ikrarını ihtiva ettiğini ve alacağın muaccel olduğunu anlarsa, borçluya ve taşınmaz üçüncü şahıs tarafından rehnedilmiş veya taşınmazın mülkiyeti üçüncü şahsa geçmişse ayrıca bunlara birer icra emri gönderir. (İİK m 149/I). 149 uncu maddede yazılı haller dışındaki muaccel alacaklar için icra memuru, borçluya ve varsa taşınmaz sahibi üçüncü şahsa aşağıdaki kayıtlara uygun olmak üzere 60 ıncı maddeye göre birer ödeme gönderir. (İİK m 149b).

Diğer yandan itirazın iptali davası açılacağı kabul edilirse, takipte bir şart olarak kabul edilmeyen husus, bu davada dava şartı olarak incelenmek durumunda kalınacaktır. Bu çelişki ise ayrı bir sorundur. Keza uygulamamızda itirazın iptali davasının niteliğinin tartışmalı olmasına da bağlı olarak, icra dosyasına ilişkin işlemler tamamlanmadan açılan itirazın iptali davasının bile mevsimsiz olduğu ve esasa girilmeksizin davanın usûlden reddi gerektiği belirtilebilmektedir[122]. İcra takibinde süre verilmesine rağmen bu tarih dikkate alınmadan dava açılması halinde açılan dava da mevsimsiz dava niteliğindedir[123]. Tüm bunlarla salt muaccel olmayan alacak için yapılan takip ve ardından açılan itirazın iptali davası nasıl ayırt edilecek ve yapılacak işlemler nasıl izah edilecektir? Açıkçası bu karışıklık ancak ya orada o olur, ama burada da bu olur mantığıyla yahut öyle ama burada farklı uygulayalım anlayışıyla, hiçbir tutarlı hukukî izahı olmayan, kavram, kurum ve kuraldan kopuk bir sonuca götürecektir. İçtihadı Birleştirme Kararı çıkarmak gerçekten çok kapsamlı ve çok yönlü çalışma ve değerlendirmeyi gerektirmektedir. Bir sorunu çözdüğünü düşünürken çözümsüz yeni sorunlara yol açmaması gerekir.

Bu konuda yukarıda önerdiğimiz "şimdilik red kararı" takipler bakımından da belirttiğimiz bu sakıncaları giderecek niteliktedir. Çünkü, bu durum ve verilen karar dava şartı, dolayısıyla takip şartı niteliğinde olmadığından, takiplerde de icra memuru tarafından re'sen dikkate alınması gereken bir nitelik taşımayacaktır. Şayet böyle bir takip yapılmışsa, borçlu taraf, kanunda (kambiyo senetlerinde olduğu gibi) başkaca açıkça bir düzenleme olmadıkça bunu itiraz olarak ileri sürebilecek, bu durumda da alacaklı takibe devam etmek için ilgili hukukî yollara başvurduğunda yukarıda dava bakımından önerdiğimiz değerlendirmeler geçerli olacaktır.

Konuyla bağlantı içinde yargı kararlarında geçici hukukî koruma bakımından mevsimsiz talebe ilişkin bir karara rastlayamadık[124]. Ancak yukarıda da kısmen belirttiğimiz üzere, geçici hukukî korumalarda duruma göre henüz talep zamanı gelmeden de geçici hukukî koruma istenebileceğinden, geçici hukukî koruma için mevsimsiz talepten söz edilmesi kanaatimizce zaten doğru veya mümkün olmaz. Olsa olsa burada geçici hukukî korumanın şartlarının mevcut olmadığı söylenebilir. Örneğin, İcra ve İflâs Kanunu'nun 257. maddesinde açıkça henüz vadesi gelmemiş bir borçtan dolayı da ihtiyatî haciz talep edilebileceği belirtilmiş, bunun şartları sayılmıştır (İİK m 257/2)[125]. Özellikle henüz muaccel olmayan bir alacağın veya hakkın önceden tehlikeye düştüğü anlaşılıyorsa (örneğin, HMK m 389/1[126]), geçici

[122] İstanbul 8 Asliye Ticaret Mahkemesi, 803/466, 29.05.2019 (Lexpara).

[123] Yargıtay 19 HD, 12450/7538, 15.06.2010 (Lexpera).

[124] Şarta ve vadeye bağlanmış alacaklar ile müstakbel alacakların durumuna ilişkin bkz Erişir (n 17) 185-188. Ancak geçici hukukî korumalarda duruma göre henüz talep zamanı gelmeden de geçici hukukî koruma istenebileceğinden, geçici hukukî koruma için mevsimsiz talepten söz edilmesi kanaatimizce zaten doğru veya mümkün olmaz. Olsa olsa burada geçici hukukî korumanın şartlarının mevcut olmadığı söylenebilir.

[125] Bu konuda bkz Muhammet Özekes, *İcra ve İflas Hukukunda İhtiyati Haciz* (Seçkin Yayınevi 1999) 142 vd.

[126] Bu konuda bkz Özekes, *İhtiyati Haciz* (n 125) 147 vd.

hukukî koruma talep etmekte zaten hukukî yarar bulunmaktadır ve talebin şartları bu açıdan oluşmuş sayılır. O sebeple dava veya takiplerdeki bu kavramın geçici hukukî korumalarda geçerli olmayacağını söylemek mümkündür.

D. Görüşümüz

18.02.2022 tarihli İçtihadı Birleştirme Kararı ile vadesi gelmemiş bir alacak için açılmış davada, vadenin gelip gelmediğini dava şartı olan hukukî yarar kapsamında re'sen ve davanın her aşamasında değerlendirecek bir konu olarak karara bağlanmıştır. Bu İçtihadı Birleştirme Kararı ile "muacceliyetin hukukî yarara bağlı bir dava şartı" olduğu yönünde bir hukukî nitelendirme ortaya çıkmıştır. Daha önce bu konuda farklı tartışmalar, nitelendirmeler, görüşler ve kararlar olmasına rağmen içtihadı birleştirme kararının bağlayıcılığı karşısında artık bu görüşlerin ve tartışmaların bir noktada en azından uygulama bakımından donduğu söylenebilir. Hakkında kanunî bir düzenleme olmayan, niteliği tartışmalı ve gerçekten böyle bir dava olmalı mı sorusu bile tam cevaplanamayan bir konuda, katı bir tutum sergilenmesi isabetsiz olmuş, içtihat gelişmeyi durdurmuş, durduğu yerde de bir sorun alanına sebep olmuştur. Ayrıca söz konusu İçtihadı Birleştirme Kararı'nın gerekçeleri yetersizdir, hatta sorunu çözecek bir zemin de oluşturmamakta, yeni tartışmalara kapı açmaktadır.

Yukarıda gerekçelerini ayrıntılı olarak ortaya koyduğumuz üzere, öncelikle mevsimsiz dava ifadesinin hem kavram hem de terim olarak amacı tam karşılamadığını söylemek gerekir. Bunun ötesinde mevsimsiz davanın hukukî yarar kapsamında bir dava şartı olduğunu da düşünmüyoruz. Keza bu tartışma, yani mevsimsiz davanın niteliği ve sonucunun da Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı'na konu olacak bir durum olmadığını, olacaksa da burada üretilen çözümün hukukî ve mantıkî çelişkiler doğurması sebebiyle isabetli olmadığı kanaatindeyiz. Zira bu konu, kanun koyucunun dahi düzenlememesi gereken bir sorundur. Alacağın vadesinin gelip gelmediği ve şartın gerçekleşip gerçekleşmediği, maddî hukuka yönelik bir değerlendirmeyi gerektirmektedir. Mevsimsiz davada, vadenin gelmemesi veya şartın gerçekleşmediği iddiası, davacının şekil verdiği bir dava olmaktan çok, atipik bir şekilde davalının savunması ile ortaya çıkmakta, davalı tarafından ileri sürülmekte ve ispat edilmektedir. Ayrıca vade veya şarta yönelik iddialar, def'i veya itiraz imkânı ile ileri sürülebilecek bir husustur. Maddî hukuka ilişkin bu hususun re'sen dikkate alınması da usûle ilişkin dava şartı olmasından değil, hakkında bazı tartışmalar olsa da daha çok esasa ilişkin niteliğinden kaynaklanmaktadır.

Şarta veya vadeye bağlı alacakların durumunu dava şartı ve hukukî yarar kavramları ile açıklamak, dava açısından sakıncalı olduğu gibi, takip hukuku bakımından da sorunludur. Cebrî icra hukuku ile medenî yargılama hukuku birbirinin tamamlayıcısı niteliğinde iki alandır. Cebrî icra hukuku, yargılama hukukunun uzantısı niteliğindedir.

Şarta veya vadeye bağlı alacakların durumunu dava şartı olarak kabul etmemiz halinde icra-iflâs takibi sırasında icra dairesinin şart ve vadeyi re'sen dikkate alması gerekecektir. Ancak vadesi gelmemiş alacak için yapılacak takiplerde de dava şartı kavramından hareket etmenin ne kadar yanlış sonuçlar doğuracağı yukarıda izah edilmiştir.

Bu çerçevede İçtihadı Birleştirme Kararı'nda varılan sonucu isabetli bulmadığımızı, mevsimsiz dava şeklinde bir dava türü kabul edilse dahi, bunun ancak davanın reddi halinde daha çok anlam ifade ettiğini belirtmek gerekir. Çünkü, davanın kabulü halinde zaten genel anlamda ilgisine göre dava eda, tespit veya inşaî dava olarak karşımıza çıkacak ve hükme bağlanacak, etkilerini bu şekilde doğuracaktır. Mevsimsiz dava, ancak davalının bu konuyu ileri sürmesiyle ve davanın reddi halinde anlam ifade etmektedir. Burada da sorun, deyim yerindeyse henüz vakti gelmemiş bir davanın reddinin neye dayanacağıdır.

Uygulamada mevsimsiz dava olarak nitelendirilen davanın aslında tek tipolojisinin olmadığı, bazen bir davanın açılması için gerekli şartların oluşmaması, bazen başvuruya ilişkin bir sürenin dolmaması, bazen de talebin vadesinin gelmemesi, muaccel olmaması durumunun ortaya çıktığı görülmektedir. Bunların tümüne ilişkin kümülatif bir değerlendirme de yerinde değildir. Zira, bu durumların bir kısmında zaten başka bir tartışmaya girmeye gerek olmadan özel dava şartı şeklinde bir durum ortaya çıkabilmekte, davanın bu sebeple usûlden reddi gerekmektedir. Ancak özellikle vade ve muacceliyet sorunu maddî hukuk değerlendirmesini gerektiren, salt hukukî yararla izah edilemeyecek bir konudur. Böyle bir durumda dava henüz vade gelmeden, muaccel olmadan açılmışsa, davanın reddi gerekse de bu istikbale matuf kalıcı bir red olmayacak, o an için anlam ifade edecek bir reddir. Vade gelip talep muaccel olduğunda, davanın yeniden (diğer şartları varsa) açılmasına engel bir durum da yoktur. Mevsimsiz davanın reddi kararı, sadece alacağın henüz talep edilemez olduğunun tespiti niteliğindedir. Mevsimsiz davada, asıl alacağın varlığı veya yokluğu değerlendirilmemiştir. Talep edilme hakkı henüz doğmamış alacak bakımından henüz bir karar verilmemiştir. Tüm bunları, torba bir kurum olarak hukukî yarar içinde ele almak ve değerlendirmek mümkün değildir.

Belirtilen bu gerekçelerle, özel dava şartı olan durumlar dışında, başkaca bir nitelendirme yapılamıyorsa, mevsimsiz davada, davanın reddinin "*şimdilik red*" şeklinde *usûlî bir kararla* sonuçlandırılması isabetli olacaktır. Bunun uygulamada tereddüt edilen giderler ve vekâlet ücretine ilişkin sorunu da çözeceği açıktır.

Sonuç

Yukarıda yaptığımız tüm açıklamaları kısaca toparlayacak olursak şu sonuçlara varmak mümkündür:

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda farklı dava türleri sınırlayıcı olamayan şekilde tipolojik olarak belirtilmekle ve çerçevesi çizilmekle birlikte kanunî boyutta mevsimsiz (zamansız/erken açılmış) dava şeklinde bir düzenleme mevcut değildir. Ancak özellikle yargı kararlarında kabul edilmekte, doktrinde ise üzerinde tartışılmaktadır.

Yargıtay 18.02.2022 tarihli verdiği yüzeysel gerekçelerle ve aslında çok da tatminkâr olmayan İçtihadı Birleştirme Kararı'nda "*ifa zamanı gelmemiş (vadesi gelmemiş, muaccel olmayan, müeccel) bir alacak için açılmış dava, erken açılmış dava niteliğinde olduğundan, bu davanın açılmasında henüz hukukî yarar bulunmamaktadır. O nedenle, HMK'nın 114/1-h bendinde dava şartları arasında sayılan hukukî yararın bulunmadığı durumda, davanın esastan değil, HMK'nın 115/2. maddesi gereği usulden reddine karar verilmesi gerekir"* şeklinde mevsimsiz dava açıldığında, davanın hukukî yarar yokluğu sebebiyle usûlden reddi gerekeceğini belirtmiştir. Böyle bir durumda hukukî yarar bir genel dava şartı olduğundan, maddî hukuka ilişkin bir husus dava şartı olarak usûlî bir görünüm kazanmaktadır. Aslında kararda amaç, gerçek anlamda mevsimsiz davayı tartışmak olmayıp vekâlet ücreti bakımından bir sonuca gitmek olduğundan, karar bu açıdan da asıl amacının dışında maddî hukuk ve usûl hukuku bakımından birçok soruna yol açacak niteliktedir.

Mevsimsiz davanın Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı'na konu olacak bir durum olmadığını düşünüyoruz. Zira bu konu, kanun koyucunun dahi düzenlememesi gereken bir sorundur. Muacceliyet hakkında dahi tartışmalar varken ve bu konuda tam bir tanımdan kaçınılmışken, gelişmeye açık bir alanı bu şekilde sınırlandırmak doğru değildir. Bu konu, hukukun tartışma ve gelişme alanıdır, içtihadın açık olması gereken bir alandır. Öyle örnekler olabilir ki, gerçekten muacceliyet duruma göre hukukî yarar kapsamında ele alınabilir (örneğin, dava hakkı açıkça kötüye kullanılmıştır), ancak öyle olaylar gerçekleşebilir ki, aylarca yıllarca tartışılıp hatta kanun yollarından sonra mesele aydınlanabilir. Dava açmak, aynı zamanda baştan haklı olmak demek değildir, belirli riskler içerir. O sebeple, konuyu usûlî bir mesele kabul edip yargılamanın başında daha çok şeklî konulara ve davanın esasına girilmesine engel olan dava şartına bağlayıp salt vekâlet ücretini usûlî kabul edelim düşüncesi yanlış sonuçlara neden olacak niteliktedir.

İçtihadı Birleştirme Kararı'nın gerekçesine bakıldığında hiçbir ayrım yapılmadığı, maddî hukuk ve usûl hukuku bakımından birlikte ve ayrı ayrı ortaya çıkan durumun değerlendirilmediği, sadece bilinen bazı kavramların tanımı verilerek açıklama yapıldığı görülmektedir. Oysa mevsimsiz dava olarak nitelendirilen durumlara bakıldığında, özellikle konuyla ilgili yargı kararları dikkatle değerlendirildiğinde aslında iki farklı temel ayrımın karşımıza çıktığını söyleyebiliriz:

(a) Birinci durum, bir davanın açılması için belirli sürenin geçmesi veya alacağın talep edilmesi için belirli şartların oluşmasının gerektiği hallerde, bu sürenin ve şartların gerçekleşmemesi durumudur.

(b) İkincisi durumda ise, alacağın vadesinin gelmemesine veya şarta bağlı alacaklarda henüz şartın gerçekleşmemesine rağmen dava açılması söz konusu olmaktadır.

Bu iki durum, maddî hukuk bakımından farklı kategorileri ifade ettiği gibi, bu iki durumda yapılacak inceleme, ispat ve deliller de farklılık gösterebilecektir. Kaldı ki, yukarıda belirtilen ilk durumda (a) çoğu kez zaten özel bir dava şartının da ortaya çıkabildiği görülmektedir. Esas ve usûl bakımından farklı şekilde nitelendirilecek bu iki durumu, aynı kategoride toplamanın sakıncası açık olmakla birlikte, kavram ve terimin bir kategorik birlikteliği ifade etmesi anlayışına da aykırıdır. Çünkü, bir kavramdan bahsedildiğinde o kavram benzer şeyleri içinde toplamayı, terimin de bunu isim olarak karşılaması gerekir. Ancak mevsimsiz davada böyle bir durum yoktur. Bu sebeple aslında mevsimsiz (zamansız/erken açılan) dava kavramı ve bu şekildeki terminoloji de yerinde değildir.

Mevsimsiz davadan hareketle mevsimsiz açılan takip şeklinde de bir uygulama ortaya çıkmaktadır. Ancak takipte mevsimsizlik/zamansızlık bakımından ortaya çıkacak sorunlar, bir davadakine göre daha karmaşık olabilir. Çünkü, önce takip aşamasında, daha sonra da takiple bağlantılı yargılamalar ve davalar bakımından bu durumun tartışılması ve açıklanması gerekecektir. Şayet mevsimsiz davadan hareketle mevsimsiz takipte de, dava şartının yansıması olan takip şartı kabul edilirse, o zaman bir alacağın muaccel olup olmadığı icra memuru tarafından mı re'sen gözetilecektir? Keza bu sorun aşılsa dahi örneğin, daha seri ve belge üzerinden yapılan bir yargılama olan itirazın kaldırılmasında nasıl değerlendirilecektir? Görüldüğü üzere çok düşünülmeden ortaya çıkan bir görüş farklı konularda sorunlara yol açabilmektedir.

Geçici hukukî korumalar bakımından yargı kararlarında "mevsimsiz/zamansız" geçici hukukî koruma yönünde kararlara rastlayamasak da, bunun geçici hukukî korumanın zaten niteliğine uygun olmadığı kanaatindeyiz. Çünkü, duruma göre hakkın önceden de tehlikeye düşürülmesi hallerinde gerek özel gerek genel düzenlemeler bakımından farklı geçici hukukî korumalar talep etmek mümkündür.

Sonuç olarak, muacceliyet özünde ve gerçekte bir maddî hukuku ilgilendiren usûlî değil, maddî hukuk meselesidir. Bu maddî hukuk meselesi, duruma göre somut olayda açık bir hukukî yarar yokluğunu ihtiva edebilir; ancak bu da baştan öngörülebilecek bir durum olmayıp duruma göre değişebilir. Yargıtay'ın 2022 tarihli konuyla ilgili İçtihadı Birleştirme Kararı, tehlikeli bir mecra açmıştır ki, maddî hukuka ilişkin ve ayrıntılı tartışılması gereken bir konu, basit bir yorumla dava şartına indirgenerek çözülmüştür. Yukarıda zikredildiği üzere hiçbir ayrım yapılmadan bu İçtihadı

Birleştirme Kararı verilmesi hukuka aykırıdır. Ancak diğer yandan da bu durumda, acaba bundan sonra muacceliyet konusu borçlar hukuku konusu olmaktan çıkıp usûl hukuku konusu haline mi gelecektir? Deyim yerindeyse eşyanın tabiatına aykırı sonuçlara götürecek bir İçtihadı Birleştirme Kararı, karşımızda durmaktadır.

Ortaya çıkan durumun çözümsüz kalmaması bakımından da mevsimsiz dava durumunda, özel dava şartı ya da başkaca bir yolla karar verilmesi söz konusu değilse, özellikle henüz muacceliyetin gerçekleşmediği durumlarda davanın "şimdilik reddi" şeklinde bir karar türünün oluşturulması yerinde olacaktır. Bu karar, usûlî bir nihaî karar olup sadece o anda davanın açılabilir ve incelenebilir olmadığına ilişkin tespiti içermektedir. Kesin hüküm etkisi de bununla sınırlıdır. Kararın usûlî karar olması sebebiyle de uygulamada diğer giderler ve vekâlet ücreti bakımından da ortaya çıkacak tereddütleri bertaraf edici niteliği bulunmaktadır.

Sürekli genel ve torba kavramlara müracaat etmek iyi hukukçuluk değildir. İyi bir hukuk anlayışı, uygulaması ve değerlendirmesinde kavramlara, kurumlara, kurallara ve kaynaklara saygılı ve onları yormadan sonuca varmak gerekir. Buna aykırı davranıldığında hukuk alt üst olur, sonunda da bir sorun bin soruna dönüşür. Aslında bugün hukukumuzun en temel sorunlarından biri de budur. Sorun olmayan şeyler sorun haline getirilmekte, daha kolay çözümler varken isabetsiz çözümlerle sorunlar artırılmakta, göz önündeki bir sorun çözülürken, başka sorunlara yol açılmaktadır. Yüzyılların kavram ve kurumlarıyla bu şekilde oynanması hukuku yormakta, yıpratmaktadır. Mevsimsiz (zamansız/erken) dava olarak nitelendirilen dava da aslında bu anlayışın bir sonucudur. Burada sorun, bu davanın içeriği veya tartışılması değildir. Çok uzun zamandan beri uygulama ve doktrinde bu sorun gündemdedir. Belki zaman içinde tartışarak belirli bir olgunluk ve istikrara da kavuşması mümkün olabilirdi. Ancak 2022 tarihli İçtihadı Birleştirme Kararı ile birlikte bu konu, sorunu çözmek adına daha büyük sorun ortaya çıkarmıştır. Bu çalışmada hem ortaya çıkacak muhtemel sorunlara işaret etmek hem de öneride bulunarak sorunun çözümüne katkıda bulunmak amaçlanmaktadır.

Hakem Değerlendirmesi: Dışbağımsız.
Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.
Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.
Yazar Katkısı: Çalışma Konsepti/Tasarımı: M.Ö., N.B.G.; Veri Toplama: M.Ö., N.B.G.; Veri Analizi /Yorumlama: M.Ö., N.B.G.; Yazı Taslağı: M.Ö., N.B.G.; İçeriğin Eleştirel İncelemesi: M.Ö., N.B.G.; Son Onay ve Sorumluluk: M.Ö., N.B.G.

Peer-review: Externally peer-reviewed.
Conflict of Interest: The authors have no conflict of interest to declare.
Grant Support: The authors declared that this study has received no financial support.
Author Contributions: Conception/Design of study: M.Ö., N.B.G.; Data Acquisition: M.Ö., N.B.G.; Data Analysis/ Interpretation: M.Ö., N.B.G.; Drafting Manuscript: M.Ö., N.B.G.; Critical Revision of Manuscript: M.Ö., N.B.G.; Final Approval and Accountability: M.Ö., N.B.G.

Bibliyografya/Bibliography

Akkan M, 'Arabuluculuk Faaliyeti Sonucunda Anlaşılan Hususlarda Dava Açma Yasağı ve Sonuçları' (2018) 20 (2) DEÜHFD 1-31.

Alangoya Y, Yıldırım K ve Deren-Yıldırım N, *Medeni Yargılama Hukuku Esasları* (Alkım Yayınevi 2004)

Albayrak H, 'Tasarrufun İptali Davalarında Yargıtay Tarafından Kabul Edilen Özel Dava Şartları' (2015) 64 (4) AÜHFD 931-974.

Aras M, 'Markanın İptali' (Legalblog, 30.06.2020) https://blog.lexpera.com.tr/markanin-iptali/ (Erişim Tarihi 14.11.2022).

Arslan R, Yılmaz E, Taşpınar Ayvaz S ve Hanağası E, *Medenî Usul Hukuku* (8. Bası, Yetkin Yayınları 2022).

Arz M, 'Klagen auf künftige Leistung gem §§ 257–259 ZPO' (20121) JuS 745-749.

Aşık İ, *Medeni Usul Hukukunda Bekletici Sorun* (Seçkin Yayıncılık 2012).

Atalı M, *Pekcanıtez Usûl Medenî Usûl Hukuku C III* (15. Bası, On İki Levha Yayıncılık 2017) (Pekcanıtez Usûl).

Atalı M, *Medeni Usul Hukukunda Aleyhe Bozma Yasağı* (Yetkin Yayınları 2014).

Atalı M, Ermenek İ ve Erdoğan E, *Medenî Usûl Hukuku* (5. Bası, Yetkin Yayınları 2022).

Boran-Güneysu N, *Medeni Usûl Hukukunda Karar* (Yetkin Yayınları 2014).

Budak AC ve Karaslan V, *Medenî Usul Hukuku* (6. Bası, Filiz Kitapevi 2022).

Budak AC ve Yağcı MO, 'Mevsimsiz Dava: Davanın Vaktinden Önce Açılması' (2023) 1 (70) Adalet Dergisi 17-46.

Buz V, *Medeni Hukukta Yenilik Doğuran Haklar* (Yetkin Yayınları 2005).

Centel T, 'İş ve Sosyal Güvenlik Hukukuna İlişkin Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararlarının Uygulamadaki Yönlendirici Etkileri' (1989) Yargıtay Dergisi 361-371.

Dişel B, *Dava Takip Yetkisi* (On İki Levha Yayıncılık 2020).

Elgün Toğrul EŞ, 'Borçtan Kurtulma Davasında Teminat' (2022) 18 (53) MİHDER 699-752.

Eren F ve Dönmez Ü, *Eren Borçlar Hukuku Şerhi Cilt I* (Yetkin Yayınları 2022).

Eren F ve Dönmez Ü, *Eren Borçlar Hukuku Şerhi Cilt III* (Yetkin Yayınları 2022).

Erişir E, *Geçici Hukukî Temelleri ve İhtiyatî Tedbir Türleri* (On İki Levha Yayıncılık 2013).

Erzurumlu-Işık N, *Medenî Usûl Hukukunda Yorum-Hukuk Yaratma ve İçtihadı Birleştirme Kararları* (On İki Levha Yayıncılık 2023).

Gümüş MA, *Borçlar Hukukunun Genel Hükümleri* (Yetkin Yayınları 2021).

Hanağası E, *Davada Menfaat* (Yetkin Yayınları 2009).

Henssler M, 'Die Klage auf künftige Leistung im Wohnraummietrecht' (1989) NJW 138-144.

İyilikli AC, *Hukuk Yargılamasında Kesin Hüküm* (Yetkin Yayınları 2016).

Kabaklıoğlu-Arslanyürek Y, 'Öncelenmiş Borca Aykırılık Kavramı ve Alacağı Tehlikeye Düşen Alacaklının Diğer Hukuki İmkânları ile Karşılaştırılması' (2019) 14 (175-176) BÜHFD 887-916.

Karaca OU, *Markayı Kullanma Zorunluğu ve Kullanmamanın Hukuki Sonuçları* (Lykeion Yayıncılık 2017).

Kappel C, *Die Klageabweisung zur Zeit* (Dunker&Humblot 1998).

Kayhan F, 'Özel Hukuk Uygulamasında Yargı İçtihatlarının ve İçtihadı Birleştirme Kararlarının Normatif Gücü' (1999) 2 TBBD 341-363.

Kılınç A, *İcra Takibinde Derdestlik* (Yetkin Yayınları 2020).

Kuru B, *Hukuk Muhakemeleri Usulü Cilt II* (6. Bası, Seçkin Yayıncılık 2001).

Kuru B ve Budak A.C, *Tespit Davaları* (2. Bası, On İki Levha Yayıncılık 2010).

Musielak J und Voit W, *ZPO, ZPO § 257 Klage auf künftige Zahlung oder Räumung* (20. Auflage, C H Beck 2023).

Nomer NH, *Beklenen Haklar Üzerindeki Tasarrufların Hukukî Sonuçları* (Seçkin Yayıncılık 2002).

Oğuzman K ve Barlas N, *Medenî Hukuk* (21. Bası, Vedat Kitapçılık 2015).

Oğuzman K ve Öz T, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt I* (20. Bası, Vedat Kitapçılık 2022).

Ozanemre Yayla HT, *Alacağın Devri İşleminin Geçerliliği ve Sebeple Olan İlişkisi (İllîliği)*, (Turhan Kitapevi 2019).

Özekes M, 'Hukuk Yargılaması ve İcra Hukuku Yönünden İşe İade Davaları ve Uygulama Sorunları' İş Güvencesi Kurumu ve İşe İade Davaları (Legal Yayıncılık İstanbul 2005) 131-171 (İşe İade).

Özekes M, 'Muaccel Olmayan Alacak İçin Açılan Dava Esası mı Usûlü mü İlgilendirir? Yargıtay'ın Konuyla İlgili Çok Yeni Bir İBK Üzerine Kısa Değerlendirme' (Hukuki Haber, 27.12.2022) https://www.hukukihaber.net/muaccel-olmayan-alacak-icin-acilan-dava-uslu-mu-esasi-mi-ilgilendirir-yargitayin-konuyla-ilgili-cok-yeni-bir-ibk-uzerine-kisa-degerlendirme-makale,10427.html (ET 18.11.2022) (İBK).

Özekes M, *İcra İflas Hukukunda İhtiyati Haciz* (Seçkin Yayıncılık 1999) (İhtiyati Haciz).

Özekes M, *Pekcanıtez Usûl C II* (15. Bası, On İki Levha Yayıncılık 2017).

Özekes M, *Pekcanıtez Usûl C III* (15. Bası, On İki Levha Yayıncılık 2017).

Özkaya-Ferendeci HÖ, 'Dava Edilebilirlik Konusuna Genel Bir Bakış' (2010) 16 (1-2) MÜHF-HAD 233-246 (Dava Edilebilirlik).

Özkaya-Ferendeci HÖ, *Kesin Hükmün Objektif Sınırları* (On İki Levha Yayıncılık 2009).

Pekcanıtez H, *Pekcanıtez Usûl Medenî Usûl Hukuku C II* (15. Bası, On İki Levha Yayıncılık 2017).

Pekcanıtez H, 'Yargıtay Yönünden Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Değerlendirilmesi' (2019) 32 (144) TBBD 383-419 (Yargıtay).

Pekcanıtez H, 'Bekletici Sorun' (1980) 1 EÜHFD 249-275 (Bekletici Sorun).

Pekcanıtez H ve Taş-Korkmaz H, *Pekcanıtez Usûl Medenî Usûl Hukuku C I* (15. Bası, On İki Levha Yayıncılık 2017).

Pekcanıtez H, Atalay O, Sungurtekin Özkan M ve Özekes M, *İcra ve İflâs Hukuku*, (9. Bası, On İki Levha Yayıncılık 2022).

Pekcanıtez H, Atalay O ve Özekes M, Medenî Usûl Hukuku (11. Bası, On İki Levha Yayıncılık 2023).

Postacıoğlu İE ve Altay S, *Medenî Usûl Hukuku Dersleri* (Vedat Kitapçılık 2015).

Serozan R, *Borçlar Hukuku Genel Bölüm İfa ve İfa Engeli Haksız Zenginleşme C III* (Filiz Kitapevi İstanbul 2016).

Serozan R, Baysal B ve Sanlı KC, *Serozan Borçlar Hukuku Genel Bölüm* (On İki Levha Yayıncılık 2022).

Tanrıver S, 'Dava Şartı Arabuluculuk Üzerine Bazı Düşünceler' (2020) 147 TBBD 111-142 (Arabuluculuk)

Tanrıver S, *Medenî Usûl Hukuku Cilt I* (Yetkin Yayınları 2016) (Usûl).

Taş-Korkmaz H, *Hukuk Davalarında Gerçek Tarafın Belirlenmesi* (On İki Levha Yayıncılık 2021).

Uyar T, 'İcra Hukukunda Borçtan Kurtulma Davası (İİK. m. 69/II, III, IV, V)' (2005) 58 TBB Dergisi 323-339.

Üstündağ S, *Medeni Yargılama Hukuku*, (Filiz Kitapevi 2000).

Vardar-Hamamcıoğlu G, 'Öne Alınmış Sözleşmeye Aykırılık Kavramı' (2018) 13 (169-170) BÜHFD 203-256.

Yılmaz E, 'Hukuk Muhakemeleri Kanununda Süreler' (2013) 8 (Özel) Yaşar Üniversitesi E-Dergi 3167-3190.

Yüce M ve Mercimek F, 'Türk Vergi Hukukunda İçtihatların Bağlayıcılığı ve Hukuk Kaynağı Olarak Değerlendirilmesi' (20149 9 (119-120) BÜHFD 7-64.

KISALTMALAR CETVELİ

BAM: Bölge Adliye Mahkemesi

bkz: bakınız

C: Cilt

dn: Dipnot

ET: Erişim Tarihi

gem: gemäss

HD: Hukuk Dairesi

HMK: Hukuk Muhakemeleri Kanunu

İİK: İcra ve İflâs Kanunu

JuS: Juristische Schulung

Kn: Kenar Numarası

m: madde

MİHDER: Medenî Usûl ve İcra-İflâs Hukuku Dergisi

MÜHF-HAD: Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi-Hukuk Araştırmaları Dergisi

NJW: Neue Juristische Wochenschrift

Rn: Randnummer

s: sayfa

S: Sayı

SMK: Sınaî Mülkiyet Kanunu

T: Tarih

TBB: Türkiye Barolar Birliği

TBK: Türk Borçlar Kanunu

TMK: Türk Medeni Kanunu

vd: ve devamı

yuk: Yukarıda

ZPO: Zivilprozessordnung